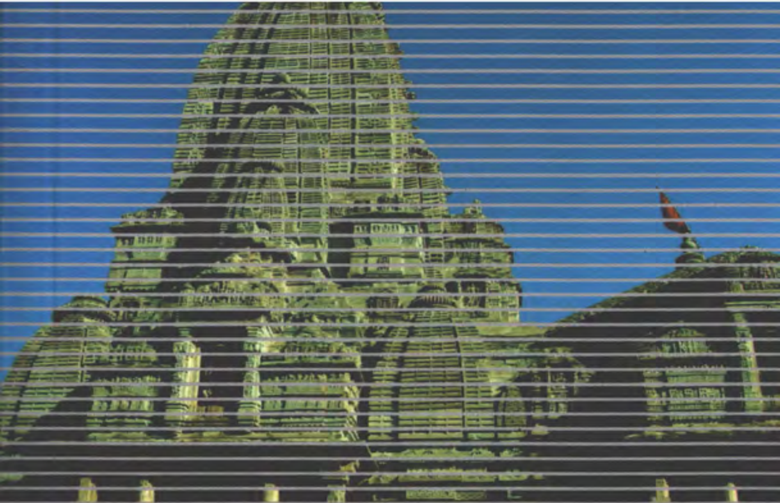

KORHAN KAYA

HİNDUİZM

KÜLTÜR KİTAPLIĞI 107

DOST

KÜLTÜR KİTAPLIĞI: 107

D

Korhan Kaya

AÜ DTCF Hindoloji Bölümü'nde anabilim dalı başkanıdır.

Kaya, Korhan
Hinduizm
ISBN 978-975-8457-63-2
Eylül 2011, Ankara, 118 sayfa
Kültür Kitaplığı: 107; Din-Mitoloji: 8

HİNDUİZM

Korhan Kaya

DOST

ISBN 978-975-8457-63-2

Hinduizm
Korhan Kaya

Birinci baskı, Şubat 2001, Ankara
İkinci baskı, Eylül 2011, Ankara

Teknik hazırlık, Mehmet Dirican - DOST İTB

Baskı, Pelin Ofset Ltd. Şti.; İvedik Organize Sanayi Bölgesi,
Matbaacılar Sitesi 588. Sokak no: 28-30 Yenimahalle / Ankara
Tel: (0.312) 395 25 80-81 • Faks: (0.312) 395 25 84

Dost Kitabevi Yayınları
Paris Cad. No: 76/7, Kavaklıdere 06680 Ankara
Tel: (0.312) 435 93 70 • Faks: (0.312) 435 79 02
www.dostyayinevi.com • bilgi@dostyayinevi.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Hindistan'da yaşayan yaklaşık bir milyar iki yüz milyon insanın büyük çoğunluğu (800 milyondan fazlası) Hindu dinindendir. Yaklaşık iki yüz milyonu Müslüman, geri kalanlar da Hıristiyan, Sikh, Caynist, Buddhist, Musevi, Parsî, Zerdüştî vs. dinlerdendir.

Çok sayıda inananı olan böyle bir dinin ülkemizde yeterince tanınmamasının nedeni, okuyucumuzun ulaşabileceği Türkçe kaynağın yok denecek kadar az olmasıdır.

Bu kitabı oluşturmakla, insanımıza, Hindu dininin ne olduğu hakkında özlü ve derli toplu bir bilgi sunmayı ve Hinduizm konusunda bilgilendirmeyi amaçladım. İnsanımızın kendi içine kapalı yaşadığı, yabancı kültür ve inançlara uzak kaldığı bir gerçektir. Ancak bu kitabın Hinduizmi mükemmel olarak açıklayamayacağı da bir gerçektir. Çünkü, çok renkli, çok derin ve zaman zaman anlaşılması çok zor bir kültürün, iki elle rahatça tutulup okunacak bir kitaba sığdırılması olanaksızdır. Ciltler dolusu kitaba sığacak bir konuyu böyle kısa geçmemin nedeni de gene budur zaten.

Hindistan'da, ister on rupi olsun ister yüz rupi, bir kağıt parayı elinize aldığınız zaman, size onyedi resmi dilden

hitap ettiğini görürsünüz. Hindî ve İngilizce (Angrezî) olanlar büyük, diğer on beşi ise küçük olarak yazılmıştır. Hindistan'da baktığınız herşeyde, yüzyıllar öncesine dayanan ve günümüze gelene kadar hangi aşamalardan ve ne tür karışımlardan geçtiğini tam da bilemeyeceğiniz muazzam kültür yapılarıyla karşılaşırsınız. Bin yıllar öncesinin Ari-Dravid karışımları üstüne, İÖ 4. Yüzyılda Yunan, İS 7. Yüzyılda yüzyıldan itibaren Arap, sonra Türk ve nihayet 18. Yüzyıldaki sömürgeci Avrupa devletlerinin işgal ve saldırıları katılırsa, önünüzde duran dev yapının yapı taşlarını ayırt ederek onları doğru yorumlamak sorunu ile karşı karşıya kalırsınız. Hindistan herşeyden önce Hindu'dur. Burada, başta Müslümanlık olmak üzere, diğer dinler kardeşçe yaşarlar, ama binyıllar öncesinden gelen Brahman kültürü, Buddhist ve Caynistlerin tepkileri ve nihayetinde oluşan Hinduizm gerçeği, kendisini şiddetle hissettirir. Materyalist Hintli bile bir parça Hindu'dur. Çünkü, sadece bir Hindu dininden değil, bir Hindu kültüründen söz ediyoruz.

İşte bu yüzden bu kitapta, tanrılar, tanrıçalar, ermişlerden başka, kitaplar, bayramlar, törenler, semboller, bilim, müzik, dans, felsefe gibi birçok konuya değinilmiştir. Hindistan'ın Kutsal Coğrafya'sından da kısaca söz edilmiştir, çünkü bu coğrafya bu insan tipini yaratmıştır. Hayvanıyla, bitkisiyle, esen rüzgârı, yağan yağmuruyla, okyanuslarla kaplı, Himalayalarla çevrili bu ülkenin, bu toprakların farklı etnik gruplarının insanlarıdır bunlar.

En önemli diller Marathî, Gucaratî, Pencabî, Bengalî, Assam dili, Oriya, Keşmirî, Tamil, Telugu, Malayalam, Kanares, Manipuri, Konkani, Sindhî ve Nepalî ile, biraz

önce sözünü ettiğimiz Hindî ve İngilizce olmasına rağmen, Hindu toplumunun din ve bilim dili Sankrit dilidir. Vedalar, Brahmanalar, Upanishadlar, Destanlar ve Puranalar hep Sanskrit dili ile yazılmışlardır. Bunların, başta Hindî olmak üzere, yerel dillere çevrileri daha sonra yapılmıştır. Temiz, akıcı ve aynı zamanda felsefî bir Sanskrit ile yazılmış olan Bhagavadgîtâ da Hindu toplumunun en kutsal saydığı kitaplardan biridir.

Bütün bu eserlerde çok sayıda tanrı, tanrıça, ermiş, aşağı yaratıklar ve muazzam bir mitoloji karşımıza çıkar. Çok tanrılı bir din olan Hindu dini, inananlarını diledikleri tanrı veya tanrıçayı, kendine göre en üstün seçmede özgür bırakır. Çok tanrılılığın hoşgörüyü azaltmadığı, tersine arttırdığı kanaatinde olanlar pek de haksız sayılmazlar. Ama gene de tanrı Krishna Bhagavadgîtâ'da (VII, 21) "bir inanan başka bir göksel biçime tapınmak isterse, ona o sarsılmaz inancı o formla Ben veririm" der. Çokluğun içinde Tek'lik arayışı da vardır bir yandan.

Bu kitapta, kısa bölümler halinde, Hindu inanışının ne olduğunu anlatmaya çalıştım. Yaşamın her aşamasını törenle geçen Hinduların çok sayıda kutlama ve bayramları da neşeyle geçirdiklerini görüyoruz. Ayrıca evlerde, iş yerlerinde, araçlarda, kısaca yaşanan heryerde Hindu dininin izlerini görüyoruz. Hindistan'ı ve bu ülke insanını anlayabilmek için Hinduizm'i bilmek gerekmektedir.

Bu kitabın hazırlanması aşamasında bana yardımcı olan eşime, Pako'ya, Hindoloji ve seçmeli alan öğrencilerime, Ankara Üniversitesi'ndeki ve DTCF'deki birçok hocama ve arkadaşlarıma, Hindistan'dan kitap getirmekte yardımcı olan Mr. Paul Tec'e, Dr. H. Derya Can'a, Ali

Küçükler'e, Motilal Banarsidass Kitabevi'nin görevlilerine, DTCF Kütüphanesi görevlilerine, Hint müziğinin pandit ve üstatlarına, Mahler ve Şostakoviç ustalara, anne, baba ve kardeşlerime çok çok teşekkür ederim.

Kitabın beğenilmesi, araştırmacılara, öğrencilere yararlı olması umuduyla...

Ankara, Ağustos 2000
KORHAN KAYA

HİNDU TANRILARI

Hindu tanrılarını iki ana grup altında toplayabiliriz. Birinci gruba, Epik ve Puranik döneme ait, günümüzde de popülerliğini koruyan tanrıları (onların karıları ve çocuklarını) koyabiliriz. İkinci gruba ise, önemini yitirerek ikinci plana düşmüş Veda tanrılarını yerleştirebiliriz.

Hinduların en çok sevdikleri tanrıları Vishnu ve Şiva'dır. Bu ikisi, yaratıcı tanrı Brahma ile birlikte Hindu Tanrı Üçlemesi'ni (Trimurti) oluşturur.

Brahmâ: Dört yüzlü, dört kollu bir tanrıdır. Sakalları vardır. Ellerinde bir âsâ veya kaşık, bir tesbih, bir su testisi ve bir de Veda kitabı bulunur. Bazen bir eli, lütuf verir ya da "korkma" işareti yapar durumda gösterilir. Tespih zamanı simgeler; dört yüz dört yönü gösterir. Su, evrenin kaynağıdır. Brahmâ'nın rengi kırmızıdır. Karısı, bilim tanrıçası Sarasvatî'dir (Brahmî). Binek hayvanı kuğu veya kazdır. Barındığı yerin adı Brahmavrinda'dır. Sularda doğduğu için ona (su=nara) Nârâyana adı verilir. Vedalarda ve Upanishadlarda gelişen Brahma kavramı sonraki edebiyatta değer yitirmiştir. Diğer dönemlerde (kalpa) balık, kaplumbağa ve domuz biçiminde yaratıcı olmuş olan Brahmâ,

sonradan bu özelliklerini Vishnu'ya kaptırmıştır. Hatta onun göbeğinden türemiş olarak gösterilmiştir. Hint mitolojisinde Brahmâ'nın bir günü ve bir gecesi 1 kalpa, yani 8.640.000.000 yıldır. Brahma'ya tapınma 6. yüzyıla gelir-

Brahmâ

Vishnu ve karısı Lakshmî

Şiva

ken yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. Bugün hâlâ Brahma heykelleri ve resimleri yapılmaktadır. Fakat şu bir gerçektir ki bugün Hindistan'ın pek az yerinde Brahma adına yapılmış tapınak vardır. Bunların en önemlilerinden biri, Racasthan bölgesinde, Acmer yakınındaki Pushkar'da, diğeri de Orissa'dadır.

Vishnu: Mavi renkli, dört ya da daha fazla kolludur. Ellerinde bir deniz kabuğu, bir çark silahı, bir gürz ve bir nilüfer çiçeği tutar. Çark, Evrensel Düşünceyi, yaratıcı ve yokedici gücü simgeler. Deniz kabuğu, spiral biçimi ve sularla ilgisi yüzünden, varlığın temeliyle ilintilidir. Gürz, güç ve otorite sembolüdür. Sularla olan bağı nilüfer çiçeğiyle belirtilir ve Vishnu'ya da, tıpkı Brahma gibi, Narayana (Sularda Devinen) adı verilir. Bazen, bir eliyle "korkma" işareti yapar. Binek hayvanı, yarı insan yarı kuş olan Garuda'dır. Ganj Nehri'nin Vishnu'nun ayağından doğduğu söylenir. Bin adı vardır. Karısı, şans tanrıçası Lakshmî'dir (Şrî). Vaikuntha isimli bir cennette yaşar. Göksel yatağı Şesha (Ananta) isimli yılandır. Vishnu bu yılanın üzerinde yatarken karısı ayak ucunda durur. Brahma onun göbeğinden türemiş olarak gösterilir. Yılan tüm evreni simgeliyor olabilir. Vedalarda evreni üç adımda dolaştığı yazılıdır. Bu yüzden O'na Urugâya (Geniş Yürüyen) veya Urukrama (Geniş Adımlayan) denir. Vishnu'nun, bir geleneğe göre 22, bir başka geleneğe göre 10 bedenlenmesi (Avatar) vardır. Dünya ne zaman dara düşse, Vishnu bir bedenle gelip kurtarır. Mahâbhârata destanında Krishna olarak karşımıza çıkar. Râmâyana'da ise Râmâ'dır. Puranalarda onunla ilgili birçok efsane anlatılır Popüler olan

on bedenlenme şunlardır: Balık (Matsya), Kaplumbağa (Kûrma), Domuz (Varaha), Arslan-insan (Narasimha), Cüce (Vamana), Parashurâma, Râma, Krishna, Buddha ve Kalkin. Bu biçimlendirmelerden anlaşılan odur ki, Hindistan'ın çok değişik bölgelerine ait inançlar Vishnu dini ve mitolojisi içinde eritilmiştir. Vishnu'nun bedenlenmeleri hakkında kısaca şunları söyleyebiliriz.

Matsya: Vishnu'nun ilk bedenlenmesidir. Alt tarafı balık üst tarafı insandır. Dört kolu, dört eli vardır. Ellerindeyine-çark silahı, deniz kabuğu, gürz ve nilüfer çiçeği tutar. Bir efsaneye göre, insan neslinin atası olan Manu'yu gemiye bindirip çeken ve onu selden kurtararak insan neslinin devamlılığını sağlayan balık bu balıktır. Bir başka efsanede ise (Bhagavata Purâna'da) Brahma uyurken Veda kitaplarını çalan ifrit Hayagrîva'yı Matsya formuyla Vishnu öldürür.

Kûrma: Vishnu'nun ikinci bedenlenmesidir. Alt tarafı kaplumbağa üst tarafı insan biçiminde resmedilir. Üstteki iki elinde çark silahı ve deniz kabuğu, alttaki iki elinde ise gürz ve nilüfer çiçeği taşır. Tanrılar güçlerini yitirip şeytanlara üstünlüğü kaptırmaya başladıklarında Vishnu onlara, okyanusu çalkalayıp ölümsüzlük içkisini (amrita) elde etmelerini öğüt verdi. Okyanusu çalkalarken yılan Vasuki'yi bağlayacakları Mandara dağını, kendisi kaplumbağa biçiminde destekleyecekti. Bu çalkalama sonunda ortaya Sura, Çandra (ay), göksel periler olan Apsaralar, Kaustabha mücevheri, göksel at Uççhaişravas, cennet ağacı Paricâta, istek ineği Surabhi, dört hortumlu fil Ai-

ravata, deniz kabuğu Pançacanya, müthiş yay Şaranga, çok çalkalanmaktan ortaya çıkan (amritanın tersi) halahala zehiri. Bu zehiri, dünyayı kurtarmak için içen tanrı Şiva'ya "Mavi Boyunlu" (Nîlakantha) denir. Çünkü zehir boğazına takılıp kalmıştır. Okyanusun çalkalanmasından bir de tanrıların hekimi olan Dhanvantari (elinde amrita kabıyla) ortaya çıkmıştır.

Varaha: Vishnu'nun üçüncü bedenlenmesidir. Bazen domuz olarak, bazen de dört kollu bir insan bedeninde domuz başlı olarak resmedilir. Ellerinde yine Vishnu'nun karakteristik simgeleri vardır (bazen olmayabilir de). Hiranyaksha adında bir ifrit okyanusun dibinde saklanmaktadır. Vishnu domuz bedeniyle, uzun bir uğraştan sonra, ifriti öldürüp yeryüzüne çıkar. Böylece dünyayı kurtarmış olur.

Narasimha: Vishnu'nun dördüncü bedenlenmesidir. Gövde insan, baş arslan başıdır. Dört kolludur. Üstteki iki elin birinde çark silahı, diğerinde kabuğu vardır. Alttaki iki el ise, genellikle, ifritin karnını açıp öldürür durumdadır. İfritin adı Hiranyakaşipu'dur ve zalim bir (Daitya) kraldır. Onun oğlu Prahlâda, Vishnu'ya canla başla inanan ve inancından, her türlü işkenceye rağmen, vazgeçmeyen bir kişidir. Vishnu ifrit kralı, sarayındaki sütunun içinden çıkarak öldürür, onu parçalara ayırır.

Vamana: Vishnu'nun beşinci bedenlenmesidir. Bir elinde su kabı, diğer elinde şemsiye tutan bir cücedir. Parmağında Kuşa otundan bir yüzük vardır. Uzun saçlıdır. Vishnu bu bedenlenmesiyle artık insan soyuna geçmiştir (daha

önceki dördü hayvan biçimleriydi) Hiranyakaşipu'nun torunu ifrit Bali, çok güç kazanıp tanrıları zor durumda bırakmıştır. Gücü kesilen tanrılar Vishnu'dan yardım isterler. Vishnu, cüce biçiminde gelip Bali'nin önünde eğilerek ona üç adım atıp çok toprak kazanmasını önerir. Bali bu öneriyi kabul eder. Vishnu cennet ve dünya üzerinde iki adım atıp durur. Üçüncü adımı Bali'den rica eder. Bali, cehenneme giden adımı atarak ölümle buluşur.

Parashurâma: Vishnu'nun altıncı bedenlenmesidir. Bu bedenlenmede bütünüyle insandır. Hemen her zaman sağ elinde bir balta (parashu) vardır. O "Baltalı Râma"dır. Bazen dört kolludur. Ellerinde savaş baltası, kılıç, ok ve yay vardır. Bir kral, Parashurâma'nın babasının İstek İneğini (Kâmadhenu) çalmıştır. Parashurâma kralı öldürür, ancak kralın oğulları da, misilleme olarak, onun babasını öldürürler. Bunun üzerine Vishnu, hem intikam almak, hem de yeryüzünü kralların (kshatriyaların) zalim yönetiminden kurtarmak için, Parashurâma olarak bedenlenir. Yirmi bir kez savaşır. Bu durum, aslında, tarihin bir döneminde, Hindistan'da, Brahmanlarla Kshatriyalar arasında bir mücadelenin olduğunu gösteriyor. Bir ermişin oğlu olan Râma, Himalayalarda çile dolduran bir çilekeştir. Şiva ifritleri yok ettiği için ona birçok hediye verir. Bunların içinde en kıymetlisi, büyüleyici güzellikteki balta'dır. Baltalı Râma adının oradan geldiği söylenir.

Râma: Râmaçandra da denir ve Vishnu'nun yedinci bedenlenmesidir. Ayakta durur ve ellerinden birinde yay tutar, sırtında okluk vardır. Râmâyana Destanı'nın kahra-

Allahabad'da, Sahitya Sammelan Enstitüsü içinde Eğitim Tanrıçası Sarasvati heykeli.

Sangam'da (Allahabad) bir Şiva inananı.

Benares'in dar sokaklarında bir Şivacı.

Delhi National Museum'da "Üç adım atan Vishnu" heykeli.

Vrindavan'da (Mathura) Çitrakute Akhand Dham.

Mathura'da Krishna'nın doğum yeri.

manıdır. Sağ tarafında karısı Sîtâ, sol tarafında da kendinden daha kısa olan kardeşi Laksmana durur. Maymun tanrı Hanuman ise Râma'nın sağ ön kısmında, yere diz çökmüş olarak resmedilir. Ay soyundan Ayodhyâ kralı Daşaratha oğlu Râma, Tretayuga'da zalim Râkshasa Râvana'yı öldürüp yeryüzünü temizlemek üzere bedenlenmiştir. On başlı dev Râvana'nın Sîtâ'yı kaçırışı ve Râma'nın maymunların yardımıyla karısını kurtarması Hintlileri derinden etkilemiş ve onları, Vishnu'nun Râma, Sîtâ'nın da Vishnu'nun karısı Lakshmî olduğunu düşünmeye yöneltmiştir. Râma bir dost ve kurtarıcıdır; aynı zamanda ölüler için de güç veren bir semboldür. Bir kimse öldüğü zaman yakınları onu yakmaya götürürken "Râma, nezaket, bağlılık, doğruluk gibi erdemleri simgeler. Karısı Sîtâ da sevgi bağlılığı ve dürüstlük timsalidir. İkisinin evliliği, evlilikteki sadakate bir örnek oluşturur.

Krishna: Vishnu'nun sekizinci ve en önemli bedenlenmesidir. Ten rengi genellikle mavi veya siyahtır. İki kolu, iki eli vardır ve elleriyle flüt çalar. Çok miktarda mücevher takar ve çok renkli giyinir. Özellikle sarı renk giysileri vardır. Ayakta durup rahat bir pozisyonda flüt çalarken yanında veya arkasında beyaz, sevimli bir öküz (veya tavuskuşu) ya da karısı Radhâ vardır. Bazen deniz kabuğundan boru veya bir asa taşır. Dişi çobanlarla (gopîler) dans eder, eğlenir. Savaş alanında Arcuna'ya (Bhagavadgîtâ'da) felsefe dersi verirken de resmedilir. Vishnu denizli ilgili bir tanrı olduğu için rengi bazen mavidir. Vishnu yeryüzünü zalim kral Kamsa'dan kurtarmaya gelirken, saçlarından bir siyah bir beyaz kılı, Devaki'nin rahmine gönderir. Bunlardan si-

yah olan Krishna olur, beyaz olan ise, ağabeyi Balarama olur. Kamsa Devaki'nin bütün çocuklarını öldürdüğü halde, Balarama ve Krishna (7. ve 8. çocuklar) kurtulurlar. Krishna büyüyünce Kamsa'yı öldürür ve yeryüzünü bir kez daha kötülükten kurtarır. Olasılıkla bir çoban kahramanın, Hindu olmayan unsurlarla mücadelesi sonucu insanlar tarafından çok sevilip tanrılaştırılmasıdır.

Buddha: Vishnu'nun dokuzuncu bedenlenmesidir. Bodhi ağacının altında, bağdaş kurmuş oturan, düşünen ve elleriyle öğretisini açıklayan Buddha'dır. Hindulara göre Buddha, "dine inanmayanları ayartmak için" bedenlenmiştir. Şeytanlara, kötülere "Vedaları izlemeyin" demekle onları şaşırtır ve iyice güçlerini kaybetmelerini sağlar. Buddha taraftarlarının gücünü kırmak için oluşturulmuş yapay bir bedenlenmedir. Gene de Hindular ona son sırada (bedenlenme evriminin son sırasında) yer vermekle Buddha'yı çok önemsediklerini göstermiş oluyorlar.

Kalki: Vishnu'nun onuncu ve sonuncu bedenlenmesidir. Henüz bedenlenmemiştir, gelecekte, yani Kaliyuga zamanı ortaya çıkacaktır. Ahlak çöktüğü, yeryüzü karanlığa gömüldüğü zaman gelecek olan beyaz bir at üstündeki Kalki, insanlığı kurtararak Din'i yeniden kuracaktır. Altın bir çağ başlatıp cennete geri dönecektir. Beyaz atın üstünde elinde kılıçla (bazen ok-yay ile) resmedildiği gibi, bazen de dört kollu, ellerinde kılıç, denizkabuğu, çarka silahı ve ok taşır halde resmedilir. Bazen de, elinde uzun bir sopa, at başlı bir insan olarak gösterilir.

Şiva: Hindu tanrı üçlemesinin üçüncü tanrısıdır. Alnında, iki kaşın arasında üçüncü gözü vardır. Bir şeyi yok edeceği zaman o gözü açıp yok eder. Uzun saçlıdır; saçlarını bazen topuz yapıp toplar. Kutsal Gangâ nehri başından çıkar. Keçeleşmiş saçlarında hilal vardır. İki, bazen de dört kolludur. Bir elinde, üç uçlu mızrağı olan Trişûla'yı tutar. Belinde bir kaplan postu sarılıdır, geri kalan kısmı çıplaktır. Vücudunu külle sıvamıştır. Başında, boynunda ve kollarında yılanlar vardır. Kumral renklidir, sadece boğazında bir mavilik vardır. Nedeni, okyanusun çalkalanması sırasında ortaya çıkan zehiri (dünyayı kurtarmak için) içmiş olmasıdır. Zehir boynunda mavi bir renkle kalmıştır. Bu nedenle Şiva'ya Nîlakantha (Mavi Boyunlu) adı verilir. Ellerinde bir balta, bir geyik ve kumsaati gibi ortası büzük Damaru isimli davulut utar. Kafataslarından yapılmış kolyesi vardır. Karısı Parvatî (Dağ), oğulları Ganeşa (Ganapati) ve savaş tanrısı Skanda'dır (Karttikeya). Binek hayvanı da Nandi (Nandu) adlı öküzdür. Vedik dönemde Şiva, Rudra olarak gözükür. Yok edici bir tanrıdır. Şiva, Vishnu gibi bedenlenmelerle değil, kendisinin ve karısının değişik formlarıyla görünür. Ekeklik organı olan Linga, onun sembolüdür. Şiva'nın lütuf veren (6 çeşit), yok edici (8 çeşit), merhametli (12 çeşit), genel (28 çeşit) ve dans eden (8 çeşit) resmedilmiş biçimi vardır. Şiva Natarâca onun dans ederkenki halidir. Bir elinde Damaru vardır; sesin kaynağı Tanrı'dır ve onun çalarak ritm elde eder. Diğer elinde kıyamet ateşi tutar. Bir ayağı ile, cehaleti simgeleyen bir cüceyi ezmektedir. Saçları dağılmış dans eden bu biçimi çok ünlüdür. Ayrıca meditasyon yapan Şiva ve karısı Parvatî ile birlikte Nandi üstünde duran Şiva gibi birçok durumu

vardır. Hizmetçilerine Pramatha denir. Ganalar da ona hizmet eder. Ganaların başı, Şiva'nın oğlu, Ganeşa'dır. Kâlî, Dûrgâ kan dökücü karaktere sahiptir. Şiva'nın yarı erkek yarı dişi formuna Ardhanârî adı verilir.

Ganeşa: Adı "Ganaların Efendisi" anlamına gelen bu tanrı, Şiva'nın oğlu olup, "Engelleri ortadan kaldıran" bir tanrı olarak Hindistan'da çok popülerdir. Kısa, şişman, sarı renkli, göbekli, dört (bazen altı, sekiz veya on) kollu, fil başlı bir yaratık olarak düşünülür. Her zaman yanında bir fare vardır. Ellerinde deniz kabuğu, disk, sopa, nilüfer çiçeği, ip, balta ve bir tabak dolusu tatlı topları tutar. Bir eli bağış yapma pozisyonunda durur. Fil yüzünde tek dişi vardır. Bilgelik tanrısıdır. Bir işe başlamadan önce onun adı söylenir. (Şri Ganeşa nâma=Ganeşa'nın adıyla). Ganeşa heykel ve idolleri Hindistan'ın her yerinde, köylerde, evlerde, tapınaklarda bolca bulunur. Onun türeyişiyle ilgili çok değişik efsaneler anlatılır. Ona "fil suratlı" anlamında Gacânana, Gacavadana, Karimukha denir. "Engellerin Fatihi" anlamında Vigneşa denir. Elliye yakın farklı görünüşü vardır.

Hanumân: Çok sevilen Hindu tanrılarından biri de maymun Hanumân'dır. Özellikle köylerde çok tapınılır. Bir maymun başı, iki kolu ve uzun bir kuyruğu vardır. Vücudu, güçlü bir insanın vücudu gibidir. Bazen, Vishnu'nun bazı bedenlenmelerini andırırcasına resmedilen, beş başı vardır. Bu durumda on kolludur. Bu başlar, maymun, Garuda kuşu, domuz, at ve arslan-insan başlarıdır. Hanumân, Râmâyana Destanı'nda çok önemli bir yere sahiptir.

Râma'nın dostu ve en güvenilir hizmetkârıdır. Lankâ adasına gidip Sîtâ ile görüşür ve Râma'nın gelip kendisini kurtaracağını haber verir. Olağanüstü güçleri vardır. Bir dağ kadar büyür, bir kedi kadar küçülür. Uçma yeteneği sayesinde, Lankâ'dan başka, Himalayalar'a uçup, oradan şifalı otları getirmiş ve savaşta yaralananları kurtarmıştır. Hindistaṇ'da her Râma tapınağında mutlaka Hanumân'ın da bir idolü bulunur. Ona Rüzgâr'ın Oğlu (Pavana) ve Marut'un Oğlu da (Marutpura) denir.

Ganeşa

Hanumân

Veda Tanrıları

Bunlar, Rigvada'da adı geçen tanrılardır. Âri dönemin etkisinde oluşturulan bu eserdeki tanrılar, sonradan ikinci plana düşmüştür. Ancak Hindular bunlara da inanırlar. Belli başlıları şunlardır.

İndra: Yağmurlu gökyüzü tanrısıdır. Âri toplumun ulusal tanrısı ve o dönemdeki tanrıların başıdır. Rigveda'da kendisine en çok ilahi (250 adet) sunulan tanrı, bu tanrıdır. Dört

kolu vardır. Ellerinde şimşek (varca), ok ve yay, kanca, ağ ve deniz kabuğu gibi nesneler tutar. Tüm vücudunda bir tane gözü olduğu için ona Bingözlü (Sahasrâsha) adı da verilir. Binek hayvanı Airavâta adl, dört hortumu bulunan beyaz bir fildir. Vedik dönemde sürülerin, dinadamlarının ve tanrıların koruyucusudur. Soma içkisi içip kötü ruh Vritra (Kuraklık) ile savaşır. Ona bu savaşta, fırtına tanrıları olan Marutlar yardım eder. Karısı İndrani'dir. Destan ve Purâna döneminde ikinci sıraya düşer ve önemce Trimurti'den (Brahma, Vishnu, Şiva üçlüsü) sonra gelir. Cennetin yöneticisidir. Vedik dönemde Agni ve Sûrya ile birlikte üçlü oluşturur. İndra adına yapılmış tapınak yoktur, ancak pek çok kutsal ve dindışı metinde adı sıklıkla geçer.

Agni: En eski Veda tanrılarından olan Agni, Ateş Tanrısı'dır. Üç bacaklı, iki veya yedi kollu, kırmızı gözlü, alev saçlı, kızıl sakallı, sivri çeneli, altın dişli bir adam olarak betimlenir. Ellerinde mızrak, yelpaze, kap, kaşık, ateş çubuğu gibi şeyler taşır. Genellikle iki başlıdır. Ateşten oluşan yedi tane dili vardır. Odun ve yağ yer, erimiş yağ içer. Sunulan kurbanları yalar yutar. O, diğer tanrıların beslendiği bir ağızdır. Gökte güneş, havada parlaklık yerde ateş olmak üzere üç görünüş biçimi vardır. Binek hayvanı koçtur. Rigveda'da adına sunulmuş 200 ilahi vardır. Bu, İndra'dan sonra en önemli tanrı olduğunu gösterir. Onun önemi, Vedik dönemden bugüne kadar Hindularca verilen değerden de bellidir zaten.

Soma: Çandra adıyla da bilinen Soma, kutsal bir bitkinin ve onun özsuyunun tanrısıdır ve "Ay Tanrısı" olarak

da değerlendirilir. Bakır renkli, ellerinde keskin ve korkunç silahlar tutan bir tanrıdır. İki atla çekilen göksel bir arabası vardır. İki elinden birinde bazen bir gürz tutar, diğeriyle "korkma" işareti yapar. Tanrılar tarafından içilen Soma'nın sarhoş etme ve cesaret verme özelliği vardır. En çok İndra içer. Bu tatlılığından ötürü ona "Cennetin sütü" denir ve Amrita (Ölümsüzlük İçkisi) olarak görülür. Binek hayvanı bir kartaldır. Sonraki edebiyatta tamamen "Ay" ile özdeşleştirilir.

Sûrya: Güneş tanrısıdır. Vedaların en önemli tanrılarından biridir. Dört kolu vardır. Ellerinde disk, deniz kabuğu ve nilüfer çiçeği tutar. Bir eliyle "korkma" işareti yapar. Yedi atın çektiği bir arabası vardır. Bu bazen yedi başlı bir attır. Arabacısının adı Aruna'dır. Sûrya her şeyi ve heryeri görür, mevsimleri kontrol eder, tüm canlıları korur, gözetir. İnsanların yaptıkları iyi ve kötü işleri bilir. Ona Vivasvat da denir. Tarım toplumunun çok değer verdiği bir tanrıdır. Hastalığı, kuruntuyu giderir, karanlığı dağıtır. Sonraki zamanda biraz değer yitirmiş bazı özellikleri Vishnu'ya aktarılmıştır. Bugün Hindistan'da Güneş'e tapma hâlâ sürmektedir. En önemli Güneş Tapınağı da oldukça eski olan, Orissa bölgesindeki Konarak tapınağıdır.

Varuna: Okyanus Tanrısıdır. Rigveda'da adı geçen en büyük tanrılardan biridir. Vedik dönemde gök tanrısıdır ve güneşin görünüşlerinden biridir. Dünyayı ve ahlak kanunlarını korur, gözetir. Sonraki dönemde suların efendisidir. İki veya dört kolu vardır. Ellerinden birinde, günahkâr insanları çekip götürdüğü bir ip vardır. Karısının

adı Varuni'dir. Binek hayvanı, timsah, yunus ve köpekbalığı karışımı bir denizcanlısı olan Makara'dır.

Vâyu: Rüzgâr tanrısıdır. Vâyu-Vâta da denir. Kırmızı, mor veya pembe atların çektiği bir arabası vardır. Yakışıklıdır. Bir ceylana biner ve ellerinde beyaz bayrak taşır. Arabasını bazen bir at çeker. Bazen iki, bazen dört kolludur. Marutlarla birlikte görülür. İndra ile yakın dosttur ve o da onun gibi Soma içer. Vâyu insanlara çocuk ve ün kazandırır. Kuzeybatı'da oturur ve o bölgenin yöneticisidir. Râmâyana Destanı'nda ünlü maymun Hanumân'ın babasıdır. Mahâbhârata'da ise Bhîma'nın babası olarak görülür.

Vişvakarma: Kutsal Mimari tanrısıdır. Beyaz renklidir, dört kolu vardır. Ellerinde su kabı, kitap, ilmik ve mimarlık aleti taşır. Bazen bir sopa da olur. Tacı ve tahtı vardır. Tanrılara ait silahları ve uçan arabaları o yapmıştır. Ravana'nın Lankâ şehrini ve Krishna'nın Dvaraka şehrini de o inşa etmiştir. Mekanik ve mimari bilimlerinin babasıdır. O bir ermiş, din adamı ve Ata'dır. Maymun Nala'yı yaratarak onun Hindistan ile Seylan arasındaki köprüyü (Râmasetu) yapmasını sağlamıştır. Kızı Sancana, Sûrya ileevlidir.

Yama: Ölüm tanrısıdır. Yeşil renklidir. Kırmızı elbise giymiş, başında tacı olan bir adam biçiminde resmedilir. Bir elinde gürz taşır, diğer elinde kurbanlarını götüreceği bir ip tutar. Yanında aç gözlü iki köpek bulunur. Köpekler dört gözlü ve geniş burunludur. Baykuş ve güvercin de

onun elçilerindendir. Bazen de siyah bir sığıra biner. Yaşadığı yer Yamapura isimli şehirdir. Güney yönünün koruyucusudur. İyi ve kötü olmak üzere iki biçimde gözükebilir. Karısı, Yamuna nehri olan Yami'dir. Bazen Adalet Tanrısı Dharma ile özdeşleştirilir.

Diğerleri: Hindu dininde sayısız tanrı vardır. Veda döneminden Aşvinler, Brihaspati, Dhâtri, Dyaus, Marutlar, Mâtarişvan, Mitra, Parcanya, Pracâpati, Purusha, Pûshan, Ribhular, Savitri, Tvashtri, Vivasvat gibi daha pek çok tanrı sayılabilir. Ayrıca sonraki dönemlerde popüler olmuş Aşk tanrısı Kâmadeva, savaş tanrısı Karttikeya (Skanda) ve zenginlik tanrısı Kubera da sayılabilir.

Aşağı Ruhlar: Belli başlı aşağı yaratıklar, biçimsiz, çirkin yaratıklar olan Râkshasalar, Pişâcalar, kan emici Vetâlalar, hayalet Bhûtalar, ayrıca Diatyalar, Dânavalar, Dasyular, göksel müzisyen Gandharvalar, sevgililer Apsaralar, Yakshalar vs.'dir.

Günlük Tanrılar: Hinduların günlük tanrıları da vardır. Hint takviminde haftanın yedi günü şöyledir:

Pazar	Ravivar	Perşembe	Brihaspativar
Pazartesi	Somvar	Cuma	Şukravar
Salı	Mangalavar	Cumartesi	Şanivar
Çarşamba	Budhvar		

Buna göre tanrıların isimleri Ravi, Soma, Mangal, Budh, Brihaspati, Şukra, Şani'dir.

Krishna

राजविद्या राजगुह्यं पवित्रमिदमुत्तमम् ।
प्रत्यक्षावगमं धर्म्यं सुसुखं कर्तुमव्ययम् ॥
अश्रद्दधानाः पुरुषा धर्मस्यास्य परंतप ।
अप्राप्य मां निवर्तन्ते मृत्युसंसारवर्त्मनि ॥

Kutsal Sanskrit Yazısı

HİNDU TANRIÇALARI

Hindular, tanrılar kadar tanrıçalara da inanır ve tapınırlar. Bunlar, doğal olarak, Tanrıların karısıdırlar, ancak çok değişik ve çeşitli biçimleri vardır. Kabaca "korkunç" ve "yumuşak" biçiminde ikiye ayırabiliriz. Kâli, Dûrga, Katyayani, Çhinnamâsta gibi tanrıçalar korkunç Sarasvati, Lakshmî, Parvati gibi tanrıçalar yumuşak biçimlere örnek gösterilebilirler. Râma'nın karısı, toprak tanrıçası Sitâ ve Krisha'nın karısı Radhâ da önemli tanrıçalardandır.

Vedik Dönemde Ushas (Şafak Tanrıçası), Prithivi (Toprak Ana), Aditi (Sınırsız Ana, Sarasvati (Nehir Ana), Vâç (Söz Ana), Nirriti (Yokoluş Tanrıçası), Râtri (Gece Tanrıçası) gibi tanrıçalar vardır. Ancak bir Hindu için asıl önemli olan, Veda dönemi sonrasındaki tanrıçalardır (Sarasvati dahil) ki bunlar da çeşitli gruplar altında toplanabilirler.

Dokuz Dûrga: Siddhidhâtrî
Kâlarâtri
Şailputri
Brahmaçarini
Kâtyâyani

Çandraghanta
Kuşmânda
Skandamâtâ
Mahagauri

Yedi Ana: Maheşvari
Varahi
Çamunda
İndrani
Kaumari
Brahmani
Vaishnavi

On Mahâvidya: Kâli
Târâ
Çhinnamastâ
Bhuvaneşvari
Dhûmâvati
Bagalâ
Kamalâ
Mâtangî
Şodaşî
Bhairavî

Sarasvati: Tanrı Brahmâ'nın karısı, bilgi ve öğrenme tanrıçasıdır. Süt beyazı bir cildi vardır ve çok güzeldir. Genellikle beyaz elbiseler giyer ve bir su zambağının üzerinde oturur. Bazen de, binek hayvanı olan tavuskuşunun üzerinde oturur durumdadır. Dört kolu vardır. İki eliyle Vina denilen müzik aletini çalar. Diğer ellerinde bir nilüfer çiçeği

veya tesbih ve eğitimi sembolize eden bir kitap tutar. Bu tesbih inci tanelerinden oluşur. Bazen bunun yerine küçük bir vazo olur. Bazen de ellerinde deniz kabuğu, ip, koku kabı, değnek gibi değişik semboller de tutar. Sanatın, bilgeliğin ve güzel söz söylemenin tanrıçasıdır. Vedalarda bir nehir ve onun tanrıçası olarak gözükür. Bazen Vâç (Söz) ile birleştirilerek Sarasvativâç diye de söylenir. İlk okumaya başlayan Hindu çocuklar için bu tanrıçaya tapınılır. Ayrıca birçok okulda eğitime bu tanrıçanın adıyla başlanır.

Lakshmî: Tanrı Vishnu'nun karısı, talih ve zenginlik tanrıçasıdır. Ona Şri de denir. Dört kolu vardır. Ama eğer Vishnu ile yan yana duruyorlarsa o zaman iki kolludur. Yukarı kalkık ellerinde nilüfer çiçeği tutar. Diğer ellerinden biri (bazen ikisi) yere altın döker, diğeri "korkma" pozisyonundadır. Parlak sarı renklidir ve bir nilüferin üstünde oturur. Bazı resimlerde, iki yanında iki fil vardır. Okyanusun çalkalanması sırasında doğmuştur. Kocası Vishnu, ne zaman dünyaya bedenlenerek gelse, o da onun karısı olarak bedenlenir. Vishnu cüce (Vamana) olarak doğduğunda Lakshmî, Padmâ (Nilüfer) olarak doğmuştur. Vishnu Paraşurâma olduğunda Lakshmî Dharani olmuştur. Vishnu Râma olduğunda Lakshmî karısı Sitâ olmuştur. Vishnu Krishna olduğunda ise Lakshmî Rukmini olarak doğmuştur. Hindular Ekim-Kasım ayında kutladıkları Divali bayramında tanrıça Lakshmî'ye tapınırlar.

Devi: Tanrı Şiva'nın karıları "Devi" ortak adı altında toplamak mümkündür. Mahâdevi de (Büyük Tanrıça) denir. Bu tanrıça Şiva'nın dişil enerjisi (şakti) olarak ,biri

yumuşak diğeri hiddetli olmak üzere, iki halde bulunur. Yumuşak halde iken Umâ (Parıltı), Gauri (Sarı), Pârvâti (Dağlı), Haimavati (Himalayalı), Caganmâtâ'dır (Dünyanın Anası). Şiva'nın dağlarla ilgisi olduğundan karısı Parvati de onunla birlikte gözükür. Şiva, öküzü Nandi ile Kailâsa dağlarına giderken Parvati de yanındadır. Onun sadık eşidir. Bazen de bağdaş kurup kocası Şiva'ya dualar okur. Sanskrit dilinde Parvata "dağ" demektir. Pârvâti dişil olarak dağ ile olan ilişkiyi ortaya koyar. Pârvati, Ganeşa'nın anasıdır. Tanrıça Gangâ da (nehir olarak) Himalayalardan doğduğu halde, Şiva'nın başından doğuyor olarak gösterilir. Devi'nin kişiliğinin çok daha güçlü olduğu formlar, Kâli, Dûrga gibi hiddetli formlardır.

Dûrga: Şiva'nın karısıdır, ancak bağımsız gözükür ve ona ayrıca tapınılır. Sarı renkli, güzel bir kadındır. Sekiz vya on kolu vardır. Ellerinde üç uçlu mızrak (Trişula), kılıç, yılan, davul, zil, kalkan, gürz, deniz kabuğu, ok, yay, çark, su kabı tutar. Bir aslanın veya kaplanın üstünde bağdaş kurup meditasyon yapar biçimde durur. Bazen kafataslarından yapılmış bir kolye takar. Tanrısal varlığın dişil enerjisi'dir (şakti). Kendisine bu dünyadaki maddesel kazançlar ve geleçektekindeki ruhsal gelişme için yakarılıp tapınılır. Dûrga'nın Mahisha isimli manda biçimindeki bir kötü ruh (Asura) ile olan savaşı çok ünlüdür ve Hint mitolojisindeki en ünlü mitler arasındadır. Bu hiddetli tanrıçanın Navadûrga denilen dokuz biçimi vardır.

Kâli: Şiva'nın karısı veya o olmadığındaki dişil enerjisidir. Kara renkli korkunç bir tanrıçadır. Boynunda insan

kafataslarından yapılmış bir kolye taşır. Kesilmiş insan kollarından kendisine etek yapar. Dili dışarıdadır ve kandan kıpkırmızı olmuş durumdadır. Dört kollu olduğu zaman, yukarıdaki sol elinde kılıç, aşağıdaki sol elinde kesilmiş bir insan başı vardır. Yukarıdaki sağ eli "korkma" işareti yapar, aşağıdaki sağ ile ise lütuf bağışlar. Kâli sözcüğü hem "kara" anlamına gelir hem de "zaman" anlamına gelir. O, canlıları yalayıp yutan Zaman'dır. Bu kavram, ilkellerin kafatası avcılığı ile birleştiğinde Kâli gibi bir tip ortaya çıkmaktadır. Onu da Şivacılıkla bağdaştıran Hindular, renkli mitolojilerini daha da renklendirmişlerdir.

Dokuz Dûrga (Nava Dûrgâh)

Durga'nın dokuz biçimi vardır. Bunlar aynı zamanda dişil enerji (şakti) olarak da sayılırlar. Hindular Ekim yaındaki Navarâtrî bayramında bu tanrıçalara taparlar;

Şailputri: Bayramın birinci günü tapınılan tanrıçadır. Himalayaların kızıdır. İki kolu vardır; ellerinden birinde üç uçlu mızrak, diğerinde ise nilüfer çiçeği vardır. Binek hayvanı öküzdür.

Brahmaçarini: Dûrga'nın ikinci dişil enerjisidir. İki kolludur, bir elinde su kabı, diğerinde ise tespih vardır. Sofuluğun simgesidir:

Çandraghanta: Üçüncü Dûrga-şakti'dir. Altın renkli tenli, on kollu ve üç gözlü bir tanrıçadır. Binek hayvanı

kaplandır. Ellerinde kılıç, topuz, mızrak, ok ve yay gibi savaş aletleri taşır.

Kushmanda: Dördüncü Dûrga-şakti'dir. Sekiz kolu vardır. Ellerinde çeşitli silahlar tutar, ayrıca bir elinde tespih vardır. Aydınlık yüzüyle Güneş gibidir. Kaplana biner.

SkandamâtâSavaş tanrısı Skanda'nın annesidir. O nedenle Skanda onun kucağında duruyor olarak gösterilir. Aslana biner. Üç gözü ve dört kolu vardır. İki elinde nilüfer çiçekleri bulunur. Diğer iki eli koruyucu ve lütuf verici formdadır.

Katyâyani: Altıncı Dûrga-şakti'dir. Altın renklidir. Ermiş Katya'nın kızıdır. Üç gözü ve sekiz kolu vardır. Ellerinde çeşitli silahlar tutar ve aslana biner.

Kalarâtri: Dağınık simsiyah saçlı, üç gözlü bir tanrıçadır. Dört kolu vardır ve ellerinde bir satır ve bir meşale tutar. Binek hayvanı eşektir.

Mahâgauri: Parlak tenli, masum yüzlü bir tanrıçadır. Dört kolu vardır. Ellerinde üç uçlu mızrak ve Damaru davulu tutar. Beyaz elbiseler giyer, beyaz bir öküze biner.

Siddhidhâtri: Bu sonuncu şaktidir. Dört kolludur ve ellerinde topuz, çark ve nilüfer çiçeği tutar. Bir lotüsün üstünde veya bazen de bir kaplanın üstünde oturuyor olarak gösteriliyor. Tapınıcılarına yirmialtı çeşit lütuf bağışlama özelliği vardır.

Yedi Ana
(Sapta-Mâtrikâh)

Bunlar, Brahman geleneğinden gelmeyen, halkın inançlarından türemiş ana tanrıçalardır. En önemli özellikleri, hiddetli olmalarıdır. Hastalık verir veya giderir, Çocukları korur veya onlara illet verirler. Savaşlarda kurbanlarının kanlarını içerler. Ellerinde ve yüzlerinde çok belirleyici simgeler olmadığından onları tanımak için binek hayvanlarına dikkat etmemiz gerekir.

Brahmani: Brahma'dan türemedir. Dört kolludur. Ellerinin ikisinde su kabı ve tesbih tutar. Diğer iki eli koruyucu ve lütuf verici biçimdedir. Binek hayvanı kuğudur.

Maheşvari: Şiva'dan türemedir. Dört, altı veya on kolludur. Ellerinde bir mızrak ve bir tespih tutar. İki eli koruyucu ve bağışlayıcı biçimdedir. Üç gözlüdür. Binek hayvanı öküzdür.

Kaumari: Karttike'dan türemedir. İki, dört veya oniki kolludur. İki elinde bir mızrak ve bir horoz tutar. Diğer iki eli koruyucu ve bağışlayıcı formdadır. Üç gözlüdür ve tavus kuşuna biner.

Vaishnavi: Vishnu'dan türeme olduğu için bu adı alır. Dört veya altı kolu vardır. Ellerinde deniz kabuğu ve çark tutar. Diğer elleri koruyucu ve bağışlayıcı biçimdedir. Kartala veya Garuda'ya biner. Bazen ellerinde balta, yay, kılıç da olur.

Vârâhi: Vishnu'nun Domuz (Vârâha) formundan türemedir. Başı domuz başıdır. Dört kolu vardır. Ellerinde bir saban ve bir mızrak tutar. Diğer iki eli koruyucu ve bağış verici biçimdedir. Binek hayvanı boğadır.

İndrani: Tanrı İndra'dan türemedir. Aindri de denir. Dört kolludur. Ellerinde Mızrak ve şimşek tutar. Diğer elleri koruyucu ve bağış verici biçimdedir. File biner.

Çâmunda: Şiva'dan türemedir. Dört veya on kolludur. Ellerinde üvendire, kılıç, mızrak, ok, kalkan, balta gibi şeyler taşır. Bir cesede veya baykuşa biner.

On Mahâvidya (Mahâvidyâh)

Bunlar, en yüce tanrıçalar grubudur. Daksha'nını kızı Sati, Şiva'nın karısıdır .Babasının kurban törenine çağırmamasına kızan Sati, kendisini on parçaya bölerek bu tanrıçaları yaratır. Şiva, Sati'nin öfkesinden korkar ve gitmesine izin verir. Bu durumda Sati'nin gücü Şiva'dan daha fazladır. Kâli ve Târâ bağımsız olarak da karşımıza büyük tanrıçalar şeklinde çıkarlar.

Kâli: Cesetlerin yoğun olduğu yerlerde yaşayan, çıplak, göğüsleri insan kafataslarından kolye ile örtülü, insan kollarından etek giyen korkunç yüzlü bir tanrıçadır. Siyah dağınık saçları vardır. Bir elinde satır, diğer elinde ise kesik bir insan başı tutar. Kanlı dili dışarıdadır.

Târâ: Hemen hemen Kâli ile aynıdır. Esmerdir. Bir cesedin üstünde durur. Kesik başlardan kolyesi ve kaplan derisinden eteği vardır. Korkunç kahkahalar atar, cenaze ateşinde bulunur. Gebedir. Dört kolu vardır. Ellerinde tabak, satır, makas, nilüfer çiçeği tutar.

Çinnamastâ: Yerde aşk yapmakta olan Aşk Tanrısı Kâma ile karısı Rati'nin üzerinde, ayakta duruyor haldedir. Kendi başına bir kılıçla kesmiş, fışkıran kanı üç ayrı yöne gitmektedir. Birini tanrıçanın kesilmiş kendi başı, diğer ikisini ise sağında ve solunda duran iki kadın hizmetkârı içermektedir. Tanrıça bir elinde başını kestiği kılıcı, diğer elinde ise, bir tabağın içinde duran başını tutmaktadır.

Bhuvaneşvari: Üç dünyayı besleyen tanrıçadır. Dört kolu vardır. Ellerinde üvendire ve ilmik vardır. Diğer iki eli koruyucu ve bağışlayıcı biçimdedir. Beyaz tenli ve hoşça gülümseyen bir tanrıçadır. Dolgun göğüsleri süt doludur.

Bagalâ: Başı turna başı gibidir. Sarı renklidir. Mücevherle kaplı bir tahtta oturur. Bir elinde topuz vardır. Diğer eliyle düşmanının dilinden yakalar ve sündürür.

Dhûmâvati: Uzun boylu, solgun benizli bir tanrıçadır. Hiç gülmeyen sert bir yapısı vardır. Bir dul gibi kirli elbiseler giyer, saçı başı darmadağınıktır. Dişleri döküktür, göğüsleri sarkıktır. Açlık ve susuzluktan halsiz düşmüştür. Büyük kanca gibi bir burnu vardır. Kavgacı tabiatlı bu tanrıçanın binek hayvanı kargadır.

Kâlî

Umâ

Bhairavî

Çamundâ

Kamalâ: Altın renkli çok güzel bir bayan olarak betimlenir. Etrafı fillerle çevrilidir ve filler hortumlarıyla onun üzerine su dökmektedirler. Bir nilüfer çiçeğinin üzerinde oturur. İki elinde çiçek tutar. Çiçekler birbirinin aynıdır. Tanrıça Lakshmî'ye benzetilmeye çalışılmıştır.

Mâtangi: Kara renklidir. Gözleri sarhoşluktan fırıl fırıl döner. Çılgına dönmüş bir fil gibi dengesizce yürür, hareket eder.

Şodaşi: Kırmızı tenli, on altı yaşında bir kızdır. Yüzü koyun yatmış durumdaki Şiva'nın üzerinde oturur. Bu durumda onunla cinsel birleşme de yapabilir. Şiva'nın yattığı yerin dört ayağı, tanrı Brahma, Vishnu, Rudra ve İndra'dır. Bu tanrıça bazı Mahavidyâ listelerinde Tripurasundari ile özdeştir.

Bhairavi: Kırmızı tenlidir. Kesik başlardan bir kolyesi vardır. Dört kolludur. Ellerinde bir tespih ve bir kitap vardır. Diğer iki eli koruyucu ve bağışlayıcı biçimde durur. Göğüslerine kan bulaşmıştır.

ERMİŞLER

Veda döneminden Purâna dönemine gelene kadar çok sayıda ermiş karşımıza çıkar. Hindu mitolojisinde iki yüzden fazla ermiş vardır. Bunlar, olağanüstü güçlere sahiptirler ve yerine göre tanrılardan bile üstündürler. Bazen tanrılarla insanlar arasında arabulucudurlar. Aşağıda, yüzlerce ermiş arasından en ünlü birkaçı kısaca tanıtılmaya çalışılmıştır:

Bharadvâca: Adı "hız taşıyan" ya da "uçma gücü yüksek olan" anlamlarına gelir. Yedi ermişten biridir. (diğer altısı: Kaşyapa, Atri, Gautama, Vişvamitra, Camadagni, Vasishtha'dır). Kendi yazdığı bir Yasa kitabı vardır. Râma, karısı Sitâ ve kardeşi Lakshmana ile ormana sürgüne gittiğinde, Gangâ ve Yamuna nehirlerinin birleştiği yere (Prayâga) gelir. Burada ermiş Bharadvâca'nın çile yeri vardır. Ermiş onları konukseverlikle karşılar ve onlara kalacakları Çitrakûta tepelerini gösterir (Râmâyana II, 54-55). Ermiş ayrıca Bharata ve tüm ordusunu da burada ağırlar, onlara ziyafet verir (II, 91).

Çyavana: Ermiş Bhrigu'nun oğludur. Rigveda'nın bazı ilahilerini yazmıştır. Rigveda, Şatapatha Brahmana ve

Mahâbhârata'da onunla ilgili en önemli efsaneler anlatılır. Mahâbhârata (II, 122-125) anlatımına göre o, kral Şaryati'nin kızı Sukanyâ ile evlenir. İki Aşvin tanrısı yaşlı ermiş Çyavana'yı gençleştirerek Sukanyâ'dan kocalığa onu veya kendilerinden birini seçmesini isterler. Sukanyâ gene kocası Çyavana'yı seçer. Çyavana gençleştiği için çok memnun olmuştur. Bu nedenle kral Şaryati'den bir şölen düzenlemesini ister. Şölen sırasında Aşvin çiftine Soma içkisi sunmak ister. Tam o anda İndra gökten söze karışır ve Aşvinlerin hekim tanrılar olduğunu söyleyerek Soma içmelerine karşı gelir. Ermiş sunmakta ısrar eder, İndra ise ona şimşeğini gönderip çarpacağını söyler. Çyavana ona öyle bir lanette bulunur ki tanrı İndra'nın kolu kaskatı kesilir. Ayrıca ortaya korkunç bir cin çıkar. Korkudan perişan olan İndra, Soma içilmesine razı olur.

Gautama: Ahalyâ'nın kocası ermiş Gautama, büyük bir çileci idi. Ermişin bulunmadığı bir zamanda tanrı İndra onun çilehanesine gelip karısı Ahalyâ ile birlikte olmuştu. Ermiş geri gelip onları uygunsuz halde yakalayınca öyle bir lanette bulundu ki tanrı İndra hadım oldu; karısı ise, Râma'nın gelişine kadar, kimse tarafından görülmeden yaşamaya mahkum oldu. Yıllar sonra Râma, Sitâ ve Lakshmana çile yerine geldiklerinde Ahalyâ görünür oldu ve her şey eski haline geri döndü.

Narada: Göksel bir ermiştir. Vina isimli çalgıyı bulan kişi olarak kabul edilir. Onsekiz Purâna'dan biri onun adıyla anılır. Konuşması çok düzgündür ve tanrılarla insanlar arasında arabulucu olarak gider gelir. Zalim kral

Kamsa'ya Vishnu'nun bedenlenmesi olan Krishna'yı o haber vermiştir. Narada Krishna'yı ziyaret ettiğinde ona Paricâta çiçeği vermiştir. Krishna onu sevgilisi Rukmini'ye verdiğinde diğer sevgilisi Satyabhama çok kıskanmış, Krishna da cennete gidip Paricata ağacını kökünden sö-küp getirmiştir. Narada ayrıca, Râmâyana Destanı'nın en başında ermiş Vâlmiki ile konuşur.

Vâlmiki: Hem ermiş hem de şairdir. Râmâyana Destanı'nı yazdığı kabul edilir. Yamuna nehrinin güne-yinde bulunan Çitrakûta tepelerinde yaşamıştır. Burası çilecilerin yaşadığı meyvesi, suyu bol bir yerdir ve sürgün sırasında Râma, karısı Sitâ ve kardeşi Lakshmana ile bu-rada bir süre kalmıştır. Râma Lankâ'daki savaşı zaferle bi-tirip Ayodhyâ'ya geri döndüğünde saflığından şüphe ettiği Sitâ'yı ormana sürgüne göndermiş, Sitâ bu durumda ermiş Vâlmiki'nin yanında kalmıştır. Burada çocukları Lava ve Kuşa'yı doğurmuştur. Vâlmiki çocukları çok iyi yetiştirmiş ve onlara Râmâyana Destanı'nı ezberletmiştir.

Vyâsa: Ormanda yaşayan, uzun ve sıkı çilecilik sonucu bir deri bir kemik kalıp çok çirkin hale gelmiş bir ermiş-tir. Asıl adı Krishna Dvaipâyana Vyâsa'dır. Vedaları ve Mahâbhârata Destanı'nı yazdığı kabul edilir. Büyük savaş-ta çarpışan iki tarafın, yani Kurular ile Pânduların atasıdır. İki dul kadından iki oğlu, bir köle kadından da bir oğlu olmuştur. Bunlar, Dhristarâshtra, Pându ve Vidura'dır. Kadınlardan biri Vyâsa'nın çirkin ve pis halinden tiksin-diği için gözünü kapadığından birinci oğlu kör doğmuştur. İkinci kadının korkudan benzi uçukladığı için Pându be-

yaz doğmuştur. Vidura da bir kölenin çocuğudur. Vyâsa, tıpkı Vâlmiki gibi, destana kendini de katmıştır.

Vişvamitra: Önce bir savaşçı iken sonradan Brahman ermiş olan Visvamitra, genç Râma ve Lakshmana'yı ormana götürüp, kötü ruhları savuşturmak için onlardan yararlanır. Vişvamitra onlara çok çeşitli silahlar verir ve onlara pek çok efsane anlatır. Sıkı çilecilik sonucu Racârshi'likten (kral ermişlik) Rishi'liğe (ermiş), oradan Mahârshi'liğe (büyük ermiş) ve en sonunda Brahmâshi'liğe (Brahman ermiş) ulaşmış bir kişidir. Büyük ermiş Vasishtha ile yaptığı savaşı ünlüdür (Râmâyana I. 55-56).

Vasishtha: Rigveda ilahilerinden bazılarını yazmış olan çok eski ve ünlü bir ermiştir. Çok yüksek bir hasta aittir. Onun, Tanrıların oğlu olduğu öne sürülür. İkshvaku soyuna ait tüm kralların baş rahibidir. Olağanüstü güçleri vardır. Râma ve kardeşlerini o eğitmiştir. Daşaratha ölünce cenaze törenini yaptırıp Râma'yı tahta o geçirmiştir. Onunla ilgili pek çok efsane anlatılır.

HİNDU KİTAPLARI

Hint dinsel edebiyatını iki ana bölüme ayırabiliriz: Şruti ve Smriti. Şruti sözcüğü "söylenmiş" anlamına gelir ve ağızdan ağza ezber yoluyla yayılmış olan kitapları anlatmak için kullanılır. Smriti ise "hatırlanmış" demektir ve birileri tarafından yazıya dökülmüş geleneksel bilgileri içerir. Şruti sözcüğünden anlaşılması gereken Vedalar'dır. Veda sözcüğü "bilgi" anlamına gelir ve geniş anlamda ele alındığında, sadece dört Veda'yı değil Brâhmanalar, Aranyakalar ve Upanishadları da niteler. Dört temel Veda vardır:

Rigveda	(İlahi Bilgisi)
Sâmaveda	(Melodi Bilgisi)
Yacurveda	(Kurban Bilgisi)
	(Siyah ve Beyaz diye ikiye ayrılır)
Atharvaveda	(Sihir Bilgisi)

Brâhmanalar ise, din adamları olan Brahmanlara ve onların yaptırttığı kurbana ilişkin metinlerdir. Aitareya Brâhmana (Aşvalâyana da denir) Rigveda"ya, Tândya-Mahâ Brâhmana Sâmaveda'ya Taittiriya ve Şatapat-

ha Brâhmanalar Yacurveda'ya, Gopatha Brâhmana ise Atharvaveda'ya aittir.

Aitareya ve Kauşitaki Aranyaka Rigveda'ya, Brihadâranyaka ve Taittiriya Aranyakalar ise Yacurveda'ya aittir.

Onüç temel Upanishad vardır. Upanishad sözcüğü "dizinin dibine oturmak" anlamına gelir ve bir felsefeyi öğrenmekteki disiplini belirtir. Ayrıca, daha az önemde, yüzlerce Upanishad vardır. Temel Upanishalar şunlardır:

1. Aitareya Upanishad
2. Kauşitaki Upanishad
3. Kena Upanishad
4. Chândogya Upanishad
5. Taittiriya Upanishad
6. İşâ Upanishad
7. Kahta Upanishad
8. Praşna Upanishad
9. Mundaka Upanishad
10. Brihadâranyaka Upanishad
11. Mândûkya Upanishad
12. Şvetâşvatara Upanishad
13. Maitri Upanishad

Bunlardan 1, 2 Rigveda'ya; 3, 4 Sâmaveda'ya; 5, 6, 7 Yacurveda'ya; 8,9 ise Atharvaveda'ya aittir.

Kutsal Gelenek olan Smriti ise üç yönden ele alınabilir: İtihâsa, Purâna ve Şastra. Bu gruplara giren bütün

kitaplar zengin dinsel ve mitolojik malzeme içerirler ve bunlar Hindular için çok önemlidirler.

A. İtihâsa:
Râmâyana Destanı
Mahâbhârata Destanı (Bhagavadgîtâ içindedir)

B. Purânalar:
Mahâpurânalar 18 tanedir:
Altı Vishnucu (Sattva) Purâna:
Vishnu Purâna
Narada Purâna
Bhâgavata Purâna
Garuda Purâna
Varâha Purâna
Padma Purâna

Altı Şivacı (Tâmasa) Purâna:
Matsya Purâna
Kûrma Purâna
Linga Purâna
Şiva Purâna
Skanda Purâna
Agni Purâna

Altı Brahmâcı (Râcasa) Purâna:
Brahmâ Purâna
Brahmânda Purâna
Brahmaviavarta Purâna
Mârkandeya Purâna

Bhavishya Purâna
Vâmana Purâna

18 tane de Upapurâna ve sayısız Sthâlapurâna vardır. Ayrıca bir İtihâsa mı yoksa bir Purâna mı olduğu tartışılan Harviamşa'yı da saymak gerekir.

C. Dhamaşâstralar:
Manusmriti
Yâcnavâlkyasmriti
Vishnusmriti vs.

Hindular için kutsal ve önemli sayılan edebi eserler bu kadarla kalmaz. Diğer bir grup da, tören uygulamaları, bilim, sanat vb. gibi konuları içeren eserlerden oluşur. Dört grupta ele alınabilir:

A. Sûtralar:
Şrautasûtralar
Grihyasûtralar
Dharmasûtralar
Şulvasûtralar

B. Vedângalar:
Şikshâ (Fonetik)
Çandas (Şiir Ölçüsü)
Vyâkarana (Gramer)
Nirukta (Etimoloji)
Cyotisha (Astronomi)
Kalpa (Ritüel)

C. Upavedalar (Vedalara bağlı olmayan bilimler)
Ayurveda (Yaşam Bilgisi, Tıp)
Gandharvaveda (Müzik ve Dans Bilgisi)
Dharnurveda (Okçuluk)
Sthâpatyaveda (Mimari)

D. Mezhepsel Eserler:
Samhitâlar (Vishnucu)
Agamalar (Şivacı)
Tantralar (Şâktacı)

Vedalar

Bu grupta öncelikle dört Veda kitabı düşünülür. Bunlar içinde de en önemli ve en eskisi Rigvada'dır. İÖ 1250 yıllarına (yaklaşık olarak) tarihlendirilir. Rigveda'da 33 büyük tanrıya yakarışlar vardır. En başta İndra, Agni, Soma, Varuna, İki Aşvin, Vâyu, Sûrya gibi tanrılara seslenilir. Vishnu ikinci sırada bir tanrıdır. Örneğin İndra'ya şöyle seslenilir:

Herbiri nimet dolu
Koşulu atların doru,
Getirsin arabanı buraya
Ey güçlü İndra!

İndra, hiç bitmez enerji veren
Kahraman tanrı, Vritra'yı öldüren,
Şarkılarımız seni göğe çıkartsın
Çabalarınla sen bir kralsın! (RV, VI, 37:1,5)

Agni ise "parlaklığı ve latif diliyle kutlu ve göksel bir tanrı"dır. Tanrıları ziyafete o getirir. Yağ damlatır. Evin efendisidir, koruyucudur. Soma "kutsal içki" tanrısıdır. Havanda sıkılmış soma damlaları çok yüksek besin taşır. Bolluk-bereket verir.

Rigveda'da daha birçok tanrıya çok çeşitli biçimlerde yakarışlarda bulunulur. Bu ilahilerin belirli ölçüleri vardır. Bunların belli başlıları Gâyatrî, Anushtubh, Trishtubh ve Cagatî'dir. Tanrılar, belirli doğa olaylarının kişileştirilmesiyle ortaya çıkmışlardır. Bu ilahileri Rishi denilen ermişler oluşturmuşlardır. İlahiler bize o zamanın kültür ve coğrafya durumu hakkında bilgiler de verir. İkili tanrılara veya sekiz-on tanrıya birden yakarılmış ilahiler de vardır. Bazen tek tanrı inancına yaklaşan ilahiler de vardır. Örneğin I, 164; 46'da şöyle der:

Ona İndra derler, Mitra derler, Varuna derler,
Agni derler, göksel kuş Garutmân derler,
Ermişler Tek olana çok isim verirler,
Agni derler, Yama derler, Mâtarişvan derler.

Upanishadlar

Bunlar, büyük olasılıkla, Buddha'dan önce var olan, derin felsefî eserlerdir. En eskileri çeşitli Veda okullarına aittir. İkiyüzün üzerinde Upanishad'dan söz edilirse de, bunların çoğu, felsefî olmayan, dinsel karakterli

metinlerdir. Temel onüç Upanishad en önemlileridir. Bunlarda Hindu mistisizmini, Tanrı ve Evren, bireyin ruhu ile Evrensel Ruh'un aynı şey olduğunu, Brahma tanrısallığını anlatan gizemli açıklamaları bulabiliriz. Chandogya Upanishad'da (VI, 1'den) ilk rasyonalist Uddâlaka Aruni'nin, oğlu Şvetaketu'ya verdiği ünlü dersi buluruz; "İncir ağacı, tohumun içinde, görülmeyen cevherden oluşmuştur." Upanishadlarda Ruh'un (Atman) ve Tanrının (bazen tat "o" sözcüğüyle karşılanır) nitelikleri sık sık sayılır. Örneğin Kahta Upanishad'da (II, 18), şöyle der:

Atman doğmamıştır, ölmez,
O, hiçbir kaynaktan gelmez, hiç kimseye gitmez,
Doğmamıştır, değişmezdir, ölümsüzdür, ilktir,
O, beden ölse de öldürülemez.

İşâ Upanishad'da (5) ise, Yaratıcı Gücün niteliği şöyle belirtilir:

O hareket eder, o hareket etmez,
O uzaktır fakat o yakındır,
Bu her şeyin içindeki O'dur,
Bu her şeyin dışındaki de O'dur.

Alman filozofu Arthur Schopenhauer (1788-1860) Upanishadları "insan düşüncesinin en yüksek ürünleri ve bilgeliği" olarak niteler. Bu kitaplar, gerçekten de, sadece Hindular için değil, tüm Evrensel kültür dünyası için önemlidirler.

Destanlar

Bunların tarihini belirlemek zordur. Yaklaşık olarak İÖ 300-100 arasında yazıya geçirilmeye başlandığını kabul edebiliriz. Bunlar epik vezinle yazılmış, kahramanlar ve saray entrikalarını anlatan baş yapıtlardır. Vishnu dini ve mitolojisi etkisindedir eserler. Yazarı Vyâsa olan Mahâbhârata Destanı Hastinapura'ya (bugünkü Delhi), yazarı Vâlmîki olan Râmâyana Destanı Ayodhyâ'ya (bugünkü Oudh) merkezlendirilir. Her iki destan da, Kuzey Hindistan'da, Ganj ovasında oluşturulmuştur.

Râmâyana

Kral Daşaratha, en büyük oğlu Râma'yı tahta geçirmek istemektedir. Fakat ondört yıllığına ormana sürgüne gider. Yanında karısı Sîtâ ve kardeşi Lakshmana da vardır. Sîtâ ormanda kötü ruh Râvana tarafından kaçırılır ve Lankâ adasına götürülür. Râma onu bulmak için maymun kral Sugrîva ile anlaşır. Onun veziri Hanumân Lankâ'ya gidip Sîtâ ile görüşür ve geri gelir. Hindistan'ın güneydeki en uç noktası ile Lankâ arasına bir köprü kurulur ve buradan geçen maymun orduları Râvana ile çarpışırlar. Râma Râvana'yı öldürür ve karısı ile birlikte Ayodhyâ'ya geri döner. Râma halkın isteklerine uyarak, kendisine sadık kalmadığı endişesiyle Sîtâ'yı ormana sürgün eder. Sîtâ'ya orada ermiş Vâlmîki bakar. Sîtâ'nın iki çocuğu Kuşa ve Lava orada büyür. Bir rastlantı sonucu Râma çocuklarıyla karşılaşır. Aile hep bir araya gelmeye çalışırsa da Sîtâ ölmeyi tercih eder. Râma aslında tan-

rı Vishnu'nun bedenlenmiş halidir. O da eşinin arkasından gök katındaki mekanına döner. Râma bugün Hindistan'da çok sevilen bir Tanrı'dır.

Mahâbhârata

Bu destan da, Kurular ve Pândular arasındaki iktidar mücadelesini ve çözümsüzlük sonunda ortaya çıkan büyük savaşı anlatır. Kurular kör kral Dhritarâshtra'nın oğlu Duryodhana ve 99 oğludur. Pândular ise, soluk benizli Pându'nun oğulları Yudhisththira, Bhîma, Arcuna, Nakula ve Sahadeva'dır. İlk üçünün anneleri Kuntî, diğer ikisininki ise Madrî'dir. Kurular tarafında yer alan Karna da Kuntî'nin bir arabacıdan doğma oğludur. Büyük savaş onsekiz gün sürer. Bu savaş başlamadan önce Krishna Arcuna'ya Bhagavadgîtâ'yı okur (Bhîshmaparvan 25-42); ona tanrılık niteliğini gösterir ve savaş için cesaret verir. Krishna bu eserde, tanrı Vishnu'dur ve akıllıca fikirleriyle Pându oğullarının savaşı kazanmalarını sağlar. Krishna da bugün Hindistan'da çok sevilen bir tanrıdır.

Bhagavadgîtâ

Bu kitap için "Hinduizm'in Kutsal Kitabıdır" diyebiliriz. Mahâbhârata Destanı'nda (Bhîshmaparvan 25-42) 700 beyitlik bir bölümdür. İçinde Upanishad öğretilerinden izler taşır. Sâmkhya-Yoga felsefesini işler. Yeniden doğuş ve ruhun ölümsüzlüğü düşüncelerini öne sürer ve ayrıntılı olarak açıklar. Krishna, yüce tanrı Vishnu'dur ve onbirinci bölüm-

de Arcuna'ya Tanrılık niteliğini açıkça gösterir. Onsekiz kısımdan oluşan eserden bazı alıntılar aşağıda sunulmuştur:

Bir insanın bırakıp eski elbisesini giymesi gibi yenisini,
Yeni bir bedene girer, bırakır ruh da ölümlü bedeni.
Kesemez onu silahlar, yakamaz onu ateş,
Islatamaz onu sular, kavuramaz onu rüzgârlar.
Süreklidir bu kesilmez, yanmaz, ıslanmaz ve kavrulmaz olan,
Her yere gider, sabittir ve ölümsüzdür her an.

(II, 22, 23, 24)

Sen kendi alçakgönüllü işini yap, başkasınınki daha büyük olsa bile,
Kendi işinde ölmek yaşamaktır ölümdür başkasının işinde yaşamak ise.

(III, 35)

Aynı gözle bakar bilge kişi, bilgili ve kültürlü bir Brahman'a,
Bir ineğe, file, bir köpeğe, hatta köpek yiyen bir adama.

(V, 18)

Öyle bir noktaya gelir ki kendini kontrol eden kişi,
Onun için aynıdır sıcak-soğuk, zevk-acı, övgü-yergi.

(VI, 7)

Purânalar

Yaklaşık olarak üçüncü yüzyıldan başlayarak onbirinci yüzyıla kadar yazılmış eserlerdir. En eski Veda efsanele-

rinden en yeni geleneklere kadar derin bir içeriğe sahiptirler. Onsekiz büyük Purâna vardır. Sözcük "eski" anlamına gelir ve eskide ne varsa anlatılmaya çalışılır. Hindu dini ve mitolojisinin baş kaynakları sayılabilirler. Yaratılış, dünyaların yeninde oluşturulması, tanrı ve ermişlerin soy kütükleri, insanoğlunun ataları olan Manu'ların devirleri, hanedan tarihleri bu eserlerin değişmez konularıdır. Hindularca çok iyi bilinen Prahlâda, Mahishâsura, Anasûya, Vishnu'nun üç adımı, Dhruva mitleri hep bu Purânalarda anlatılır. Vishnu Purâna'da (II, 15-16) anlatılan Ribhu ve Nidâgha öyküsü, ilginç bir öyküdür:

"Yaratıcı Brahmâ'nın oğlu, bilge ve kutlu Ribhu, Nidâgha'nın hocasıdır. Bin yıl sonra bir gün öğrencisini ziyaret eder. Öğrencisi onu çok konukseverce karşılar ve ona, nerede oturduğunu, nereden gelip nereye gittiğini sorar. Ribhu bu soruların çok mantıksız sorular olduğunu söyler. Çünkü kişi (âtman) heryerdedir, onun için geliş de yoktur gidiş de! Böylece ona, Varlığın Birliği düşüncesini anlatmış olur; öyle ki sevinçten çılgına dönen Nidâgha, onun ayaklarına kapanır ve kim olduğunu sorar. Öğrenir ki bu, yaşlı hocası Ribhu'dur, buraya gerçek bilgeliği tekrar öğretmek için gelmiştir. Aradan bin yıl geçtikten sonra Ribhu, yine Nidâgha'nın yaşadığı şehre gelir. Orada, şehre beraberindeki kalabalıkla birlikte giren bir kral ve büyük bir halk kalabalığı görür. Öğrencisi Nidâgha, kalabalıktan ayrı bir kenarda durmaktadır. Ribhu ona doğru yaklaşır ve neden böyle ayrı durduğunu sorar. Bunun üzerine Nidâgha yanıt verir: 'Kral şehre giriyor, orada büyük bir izdiham var, o nedenle böyle ayrı duruyorum.' Ribhu so-

rar: 'Kral hangisidir?' Nidâgha yanıtlar: 'Kral, şu görkemli filin üstünde oturandır.' Ribhu 'iyi' der, 'fakat hangisi fildir ve hangisi kraldır?' diye tekrar sorar. Nidâgha: 'Fil aşağıda olan kral ise yukarıda olandır' der. Ribhu 'pekiyi, aşağının anlamı nedir, yukarının anlamı nedir?' deyince Nidâgha Ribhu'nun sırtına zıplar ve der ki: 'Ben kral gibi yukarıdayım, sen ise fil gibi aşağıdasın.' Bunun üzerine Ribhu 'çok güzel sevgili dostum, pekiyi söyler misin, ikimizden hangimiz benim hangimiz sensin?' diye soruyu patlatır. İşte o anda Nidâgha eski hocasını tanır, zira kimse onun kadar Varlığın Birliği düşüncesini bilemez. Böylece bu düşünce Nidâgha'yı derinden etkiler ve o andan itibaren Nidâgha, bütün canlıları kendisiyle bir ve eşit tutarak, kurtuluşa erişir."

HİNDU BAYRAMLARI

Hint takvimi bayram yönünden çok zengindir. Bazıları birtakım kahramanların doğum günü ve başarıları yüzünden kutlanır, bazıları ise yaygın dinsel inançların yoğun etkisi nedeniyle kutlanır. Bazı yarı tarihsel ya da efsanevî olaylar, halkın belleğinde derin etkiler yaratmıştır. Bu bayramlarda çeşitli tanrılara ve tanrıçalara yakarılır, onlara hediyeler, sunular verilerek bağlılıklar kanıtlanmaya çalışılır. Genellikle oruç tutulur, yıkanılır, dua edilerek tapınma gerçekleştirilir. Dindar kişi çile çekerek, gece gündüz ibadet ederek zamanını geçirir; tanrılara ve kutsal sayılan kişilere hediyeler sunar. Bir Hindu için bayram, ruh temizlemek için bir fırsattır. Özünü denetlemek için bir tür sınav geçirdiğini düşünür. Oruç, bu yolda yapılan uygulamalardan en çok başvurulanıdır. Takvim sırasına göre bayramlar, kısaca, şunlardır:

Mahâ Kumbh Mela:

Oniki yılda bir, Ocak ayında kutlanan çok büyük bir bayramdır. Özellikle Allahabad, Haridvar, Nasik ve Uccain'de kutlanır. Efsaneye göre Tanrılar ve Şeytanlar birlikte Okyanusu çalkaladıklarında Dhanvantari, elin-

de bir kupa (kubha) ile ortaya çıkmıştı. Kupanın içinde ölümsüzlük suyu vardı. Şeytanlar da bundan isteyince tanrı Vishnu kupayı kaçırdı. Ama bu kavga sırasında abıhayattan dört damla yere düştü. Damlaların düştüğü yerler bugünkü Allahabad, Haridvar, Nasik ve Uccain idi. İçlerinde en çok kalabalık çeken yer Allahabad'dır. Buradaki Kumbh Mela bayramında binlerce yogiyi, sadhuyu ve Himalayalardan gelmiş ermişi bir arada görmek mümkündür. Bazılarına göre bu bayram, dünyada bir araya gelinerek kutlanan en büyük bayramdır.

Vasanta Pançami:

Ocak-Şubat ayında kutlanan Bahar Bayramı'dır. Esas olarak Kuzey Hindistan'a aittir. Bilgelik ve güzel söz siyleme tanrıçası Sarasvatî'ye adanmıştır. Ayrıca aşk tanrısı Kâmadeva'ya da dualar okunur. Bu bayramın rengi "sarı"dır. Açık alanlarda oyunlar oynanır ve uçurtmalar uçulur.

Şiva-râtri:

"Şiva'nın Gecesi" anlamına gelen, tanrı Şiva'nın, Himalayaların kızı Pârvatî ile evlenmesini kutlayan bayramdır. Tüm Hindistan'da Şubat-Mart aylarında kutlanır. Bu bayram sırasında inananlar çeşitli sözler tutarlar; tüm geceyi Şiva için kutsal şarkılar ve dualar okuyarak geçirirler. Linga, Ganj'ın sularında yıkanır, sonra üzerin süt, tereyağ, bal ve yoğurt dökülerek çiçekler serpilir. İnananlar oruç tutarlar ve orucun sonunda hurma, meyve, kuruyemiş, tatlı patates ve dövülmüş pirinç yerler. Çidambaram, Kalahasti, Khacuraho, Varanasi ve Keşmir'deki Şiva tapınaklarında özel kutlamalar yapılır.

Holi:

Şubat-Mart aylarında neşeyle kutlanan bir bahar bayramıdır. Çıkışıyla ilgili pek çok efsane anlatılır. Bunlardan en popüleri, kötü kral Hiranyakaşipu'nun oğlu Prahlâda efsanesidir. Kral tüm zalimliğine rağmen oğlunu Vishnu inancından caydıramamıştır. Zulmedenler arasında ifrit halası Holika da vardır. Holika'nın ateşte yanmama özelliği vardır. Sırf Prahlâda ölsün diye onu kucağına alıp ateşe girer, ama Vishnu'nun kutsal gücü Prahlâda'yı ateşten korur ve beklenenin tam tersine Holika yanıp kül olur. Holi bir renk bayramıdır. Kışın bittiğini ve baharın geldiğini müjdeler. Aynı zamanda İyi'nin Kötü üzerindeki üstünlüğünü sembolize eder. Neşeli insanlardan oluşan kalabalıklar cadde ve sokaklarda birbirlerine boyalı sular fışkırtırlar. Akşamleyin büyük bir şenlik ateşi yakılır. Bu, Holika'nın, yani kötü ruhun yok oluşunu simgelemektedir. Holi bayramının, Krishna ile Radhâ'nın aşkıyla ilgili olduğu da söylenir.

Vaişakhi:

Nisan-Mayıs aylarında kutlanır. Ülkenin bazı yerlerinde Hindu yılının başlangıcı, Vaişakha denilen ayın ilk günüdür. Nehir ve göllerde dinsel banyo yapılır. Ganj nehrinin bugünde yeryüzüne döküldüğüne inanılır.

Nâga Pançami:

Temmuz-Ağustos aylarında kutlanır. Nâga "yılan", Pancami de "yarımay gecesinin beşinci günü" anlamına gelir. Sonsuzluk yılanı olan Ananta (Şesha) adına düzenlenmiştir. Vishnu, evrenin yok oluşuyla yeniden yaratılışı

arasında bu yılanın üstünde yatar. Bezden dev yılan heykelleri yapılır ve bunlara tapınılır. Taştan yılan heykelleri ise sütle yıkanır, canlı kobra yılanlarına da süt ve pasta verilir.

Raksha Bandhan:

Temmuz-Ağustos aylarına denk gelen zamanda kutlanır. "Koruma Bağı" diye Türkçe'ye çevirebiliriz. Tanrılarla Şeytanlar dövüştüklerinde tanrı İndra'nın karısı ipekten bir muskayı kocasının bileğine bağlamıştı. Bu muskanın yardımıyla tanrı, göksel şehrini düşmanların elinden almıştı. Bu bayramda kız çocuklar erkek kardeşlerinin bileklerine, kötülüklerden koruması için muska (rakhi) bağlarlar. Bu bayram, Brahmanların kutsal iplerini değiştirmeleri için de bir fırsattır.

Ganeşa Çaturthi:

Ağustos-Eylül aylarında tüm Hindistan'da, özellikle de Mahashtra bölgesinde kutlanır. Tanrı Ganeşa'nın sekiz metreye kadar varan büyüklükteki topraktan heykeli eve getirilir, iki ile on gün arasında ona tapınılır. Kalabalık halde, tanrı ellerde taşınarak yürünür sonra da denize veya bir göle bırakılır. Tanrı'ya Hindistan cevizi ve tatlı kek topları sunulur. Bu sırada inananlar aya bakmaktan kaçınırlar. Bunun, Ganeşa'ya karşı yakışıksız bir davranış olacağını düşünürler.

Canmashtami:

Ağustos-Eylül aylarında tüm Hindistan'da kutlanan ve tanrı Krishna'nın doğumuna adanmış bir bayramdır. Tapı-

naklar süslenir, çanlar çalar, deniz kabuğu borular öttürülür ve tanrı için Sanskrit dualar okunur. İnananlar yirmidört saat oruç tutup gece yarısı, yani Krishna'nın doğduğu anda, oruçlarını açarlar. Krishna'ya ait bir heykel sütle yıkanır ve tanrının adı 108 kez şarkıyla okunur. Mathura ve Vrindavan başta olmak üzere, birçok yere, Krishna'nın yaşamıyla ilgili resimler asılır. Özel tatlılar hazırlanır.

Dussehra:

Eylül-Ekim aylarında tüm Hindistan'da kutlanan bir bayramdır. Dûrgapuca da denir. İyi'nin Kötü'ye galip gelişini simgeler. Ülkenin çeşitli yerlerinde değişik biçimlerde kutlanır; temel amaç aynıdır, yani tanrıçanın dişil enerjisinin (şakti) büyüklüğünü göstermektir. Tanrıçanın analık yönü vurgulanır. On gün süren bayramın her dokuz gecesi, tanrıça Dûrga'nın farklı görünüşlerine adanmıştır. Dûrga'nın manda biçiminde düşünülen kötü ruh Mahişâsura'ya karşı kazandığı zafer anlatılır. Ülkenin bazı yerlerinde bunu vurgulamak için bir mada kurban edilir. Çittorgarh'daki Tana Devi tapınağı bu bayramın kutlandığı ünlü bir yerdir. Onuncu gününde Kuzey Hindistan'da bu bayram, Râma'nın Râvana'yı yenmesini sembolize eden bir kutlamaya dönüşür. Vica Daşami denilen bu günde Râm Lila, yani Râma'nın öyküsü ve zaferi oyunlarla temsil edilir.

Divali:

Ekim-Kasım aylarına denk gelen ve tüm Hindistan'da kutlanan bir bayramdır. "Işık" bayramıdır ve tanrıça Lakshmî ile ilgilidir. Bütün evler küçük lambalarla aydın-

latılır, çünkü karanlık olan eve tanrıça Lakshmî (dolayısıyla bereket) giremez. Her şehir, her kasaba ve her köy kandillerle ve elektrikli lambalarla aydınlatılır. Evler temizlenir, süslenir, renkli renkli boyanır, çocuklar maytap patlatıp fişek yakarlar. Hindu iş adamları için yeni iş yılının başlangıcı da bu bayramdır.

Râmanavami:

Mart-Nisan aylarında tüm Hindistan'da kutlanan Râma'nın doğumgünüdür. Bu bayramda tapınaklar güzelce süslenir, çiçekler ve lambalar asılır. Din adamları Râmâyana'dan bölümler okurlar, Râma'nın kişiliğini överler. Çünkü Râma'nın, insan kalbini temizleyen bir özelliği vardır.

Bölgesel Bayramlar:

Burada Caynist, Buddhist ve Sikh'lere ait bayramlardan söz etmedik. Örneğin Caynistlerin "Mahavira Cayanti" (Mart-Nisan), Buddhistlerin "Buddha Cayanti" (Nisan-Mayıs), Sikhlerin de "Gurpurb" (Ekim-Kasım) gibi bayramları vardır. Ancak konumuz Hinduizm olduğu için bunları konu dışında tutmayı uygun gördük. Hindistan'ın her yerinde kutlanan bayramlara karşılık, sadece belirli yerlerinde kutlanan bayramlar da vardır:

Utar Pradeş bölgesindeki Mathura'da Mart-Nisan aylarında bir "Araba Bayramı" kutlanır. Vrindavan'daki Şri Rangci tapınağının katkılarıyla hazırlanan, tapınak görünüşlü olan ve içinde Vishnu ve karısı Lakshmî'nin idollerinin bulunduğu görkemli arabalar on gün boyunca sokaklarda dolaştırılır. Eylül-Ekim aylarında, Van Yatra bayramı

kutlanır. Bu da Vrindavan ve Krishna ile ilgilidir. Efsaneye göre Krishna parmağıyla Govardhana dağını kaldırıp çobanları fırtınadan korumuştu. Bu bayramda, ormanda Krishna'nın yaşadığı belirli yerler gezilerek, Govardhana dağına da tapınılır. Çeşitli gruplar Krishna'nın yaşamını canlandırırlar.

Orissa'da, Puri kentinde "Cagannath Araba Bayramı" kutlanır (Haziran-Temmuz). Erkek ve kız kardeşleriyle birlikte tanrı Cagannath, 10-15 metre yükseklikte, 2 metre çaplı tekerlekleri olan dev arabalara konur. Binlerce inanan, yedi gün boyunca, tapınak görünüşlü arabayı ite çeke uzaktaki başka bir tapınağa götürürler. Bununla Krishna'nın Gokula'dan Mathura'ya göçünü canlandırmış olurlar.

Racasthan'da, Gangaur bayramında (Mart-Nisan) bahara ve bereket tanrıçası Gaurî'ye tapınılır. Kızlar koca bulmak için tanrıçaya yakarırlar. Bu bayram özellikle Caipur ve Udaipur'da kutlanır. Haziran-Temmuz'da kutlanan Tîc bayramı, Devî'ye (Pârvatî) adanmıştır. Kalabalık insan grupları filleri, develeri ve atları süsler, kendileri renkli ve gösterişli elbiseler giyerler. Bu bayram aynı zamanda yaklaşan muson yağmurlarını da kutlamak içindir. Pushkar gölü kenarında kutlanan Pushkar bayramı da (Ekim-Kasım) ilginçtir. Dünyanın her yerinden insanlar buraya gelirler. Mitolojiye göre Pushkar gölünü tanrı Brahma yaratmıştır. Hindistan'daki önemli Brahma tapınaklarından biri de buradadır.

Andhra Pradeş'te ve Tamil Nadu'da da çeşitli bayramlar kutlanır. Ocak ayında kutlanan "Pongal" üç gün sürer. İlk gün Bhogi, ikinci gün Sûrya, üçüncü gün ise, büyük baş

hayvanlara tapınılan Matu'dur. Pongal, süt ve şekerle pişirilmiş pirinçtir ve çiçeklerle süslenmiş inekler ve öküzler bu bayramda bunlarla beslenirler. Sinirli bir öküzün boynuzuna para torbası bağlanır. Köylüler bu torbayı almak için yarışarak eğlenirler. Bu bölgelerde ayrıca Brahmotsava (Mart-Nisan), Teppam (Şubat-Mart), Madurai Nehir Bayramı (Nisan-Mayıs) ve Ateşte Yürüme festivalleri kutlanır.

Karnatak'da Ugadi (Mart-Nisan) ve Dussehra (Eylül-Ekim) bayramları, Kerala'da ise Vishu (Mart-Nisan) ve hasat bayramı olan Onam (Ağustos-Eylül) bayramları kutlanır.

TÖRENLER

Hindular günlük tapınmalarını (puca) evlerinde kendi kendilerin yapabilirlerse de, bazı karışık törenlerde eğitimli Brahmanların yardımına gereksinim duyarlar. Bu tür törenlerin en önemlileri Samskara adı verilen uygulamalardır. Bunların sayıları 16'dan 40'a kadar değişir. Yaşamın çeşitli aşamalarında çeşitli törenler yapılır. Bunlardan bazılarına aşağıda kısaca değinilmiştir.

Nâmakaran:

Ad verme törenidir ve çocuk doğduktan sonraki onikinci günde uygulanır. Bu törenin hem dinsel hem de sosyal bir yapısı vardır. Akrabalar, arkadaşlar çocuğun doğumunu kutlamak üzere davet edilirler.

Niskramana:

Çocuk evden dışarı ilk çıkacağı zaman yapılan törendir. O gün kare biçimindeki açık alan, inek pisliğiyle işaretlenir. Üzerine svastika (gamalı harç) sembolü konur. Anne bunun üzerine pirinç taneleri serper. Baba çocuğu dışarı çıkartıp güneşe baktırır. Bu sırada geri plandan Ve-

dik dualar okunur ve deniz kabuğundan yapılma düdük öttürülür. Böylece tören tamamlanmış olur.

Annaprasana:

Bu tören, bebek sütten kesildikten sonra, ilk kez beslenecegi zaman yapılır. Bu da doğumdan altı ay sonrasına denk gelen bir zamandır. Vedik dualar eşliğinde tören maması hazırlanır. Bu karışımlar çocuğun ihtiyacına göre farklı farklı olabilir. Tanrıça Vâç'a (söz), Urca'ya (Kuvvet) ve diğer tanrılara adaklar sunulur.

Mundan:

Bebeğin ilk saç kesiminin törenidir. Kafadaki bütün saçlar kesilir ve baş tamamen saçsız kalır. Bu bebeğe uzun yaşam kazandırmak içindir.

Karnavidhna:

Bu, kulak delme törenidir. Birinci yıl ile dördüncü yıl arasında yapılır. Özellikle kız çocuklarının mücevher takmaları için bu çok elzemdir. Bebeğin sağlığı açısından iyi bir törendir.

Vivaha:

Evlilik törenidir. Genç Hindu, evlilik çağı gelene kadar bir öğrencidir, ancak evlendikten sonra tüm evle ilgili tören, kurban ve ayini bilmesi gereken bir yetişkindir. Belirli sorumlulukları vradır. Hint geleneği ve tüm Hint kitapları, dinsel yükümlülükleri yerine getirme görevini evin erkeğinin omuzlarına yüklemiştir. Hindu evliliklerinin çoğunda, damadı ve gelini aileler birlikte getirirler. Modern zaman-

da evlilik töreni birkaç saatte bitirilir, ancak geleneksel evlilik törenleri dört-beş gün sürer. Evlenme seramonisi sırasında yapılan uygulamalar bölgeden bölgeye, kasttan kasta değişiklikler gösterir. Gine de çok temel olan uygulamlaar vardır. Bunlar: A) Gelinin anne ve babası, damadı ve beraberindekileri karşılar, B) Anne ve baba kızlarını verirler, C) Üç istekte bulunulur ve sembolik evlilik bandı bağlanır, Ç) Evlilik kolyesi gelinin boynuna takılır, D) Ateşe sunaklar atılır, E) Yedi kutsal adım atılır, F) Din adamları evlenen çifte su damlaları serpiştirirler, G) Her iki tarafın anne ve babaları ile orada toplanmış olan kişiler kutlamalarda bulunurlar ve tören Vedik dualarla sona erdilir.

Antyesthi:

Ölü Yakılması Töreni'dir. Bu, tüm Hindu törenleri içinde en sonuncusudur ve amaç ölünün ruhunun öteki dünyaya iyi uğurlanmasıdır. Bir Hindu ayin ve törenlerle ayaşar ve törenle ölüme gider. Hindular tarafından tüm sunakları tanrılara taşıyan bir elçi gibi düşünülen ateş, bu son aşamada da bizzat insanı taşıyacaktır. Bu düşüncelerle cesedin yakılma işlemi gerçekleştirilir. Ceset, özel olarak hazırlanmış tahtadan bir tür sedyeye konulmak üzere yakılacağı yere getirilir. Yas tutanların başını çeken kişinin genellikle kafası traş edilir ve önden yürür. Diğer akrabaları, eş-dost "Râm Nâm Satya He" yani "Râma'nın Adı Gerçektir" (veya Tanrı'nın adı gerçektir) diye söyleyerek, onu izlerler. Cesedin yakılacağı yerde ölünün bedeni yıkanır ve özel olarak hazırlanmış yere yatırılıp üstüne kuru ağaç dalları konur. Vedik dualarla birlikte yas tutanların başı odun yığınını ateşe verir. Ceset odunlarla birlikte ya-

nar, kül olur. Küller kutsal nehirlere atılır. Cesedin yakılışını izleyen onbirinci gün, haşlanmış pirinçten yapılmış on tane pinda (top) hazırlanır. Bununla ölünün bir sonraki yaşamında iyi bir bedene girmesi sağlanmak istenir. Ölünün yakınları her yıl onun anısına tören (şraddha) düzenlerler. En ünlü ölü yakma yerlerinden birisi Benares'de, Ganj nehri kıyısındaki Manikarnika Ghat'tır.

SEMBOLLER

Hindu dininde birçok sembol kullanılır. Uzun uzun açıklanması gereken konular tek bir işaretle anlatılmak istenmiş ve bu durum sembol işaretlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aşağıda en popüler sembollerden bazılarını kısaca tanıtmaya çalıştık.

Aum:

Aum hecesi Om biçiminde de söylenir. Tüm Hindu mantraları (dua) arasında en kutsalı budur. Yakarışlarda, ayin ve tapınmalarda, bayramlarda ve dinsel seramonilerde kullanılır. (A) Vishnu'dur, (U) Brahma ve (M) de Şiva'dır. Bu hece, bu üç tanrının birliğini (trîmurti) sembolize eder. Upanishadlarda ise bu sembol, tüm niteliklerden uzak, insan bilinci ve ikiliğin dışındaki nirguna Brahman'ı simgeler. Tüm evreni, geçmiş, bugün ve geleceği sembolize eder. Yoga pratikleri ve meditasyon yaparken Om hecesi sıkça kullanılır. Hindu inancında çok önemli bir yeri vardır.

Çakra:

Bu Sanskrit sözcüğün Türkçe'deki karşılığı "çark"tır. Yaşamın sürekliliğini ve devirliliğini gösteren sürekli çö-

zülüş ve kuruluşun kozmik simgesidir. Zamanı ve mekanı yaratıp yönetme eylemini sembolize eder. Hindu terminolojisinde kozmosa Brahmândaçakra derler; dünya Samsâraçakra'dır. Durmak bilmez eylemler Karmaçakra, zaman Kalaçakra ve ahlaksal düzen de Dharmaçakra'dır. Bu işaret, Rigveda zamanından beri heykellerde sıkça kullanılan bir semboldür. Buddhistlerin ve Caynistlerin geleneklerinde de yaygın bir biçimde buna yer verilir. Hindular, dünyayı korumak için Vishnu'nun kullandığı temel silah olan Sudarşançakra'ya inanırlar.

Svastika:

Bu bir güneş sembolüdür. Sözcük anlamı "kendi kendine var olan"dır. Dört yöne salınmış kollarıyla tüm evreni simgeler. Dört sayısı içeren kutsal prensiplerle ilgilidir. Örneğin Yaratıcı tanrı Brahma'nın dört yüzü vardır. Dört Veda kitabı, dört âşrama (brahmaçârin, grihastha, vânaprastha ve sannyasin'den oluşan dört yaşam dönemi) dört kast ve dört puruşârtha (kâma: zevk, artha: iş, zenginlik, dharma: erdem, moksha: kurtuluş için çalışmayı anlatan yaşamın dört amacı) bulunur. Bu sembolün ne kadar eski olduğunu, İndus vadisi mühürlerindeki kabartmalardan anlayabiliriz. Sağ elde bulunup saat yönünde dönen svastikalar hayıra, sol elde bulunup ters yönde dönenler şerre işaret eder ve bu ikinci tip olanlar pek kullanılmazlar. Hindistan'da evlerin, kapıların üstünde, arabalarda sık sık görülür. Divalı ve benzeri bayramlarda kullanılır. Tüccarlar ve esnaf "Şubh-labh" (hayırlı kazanç) yazılı yazılarla birlikte bu işareti kullanırlar.

Kumbha:

Boğaz kısmı dar, gövdesi geniş bir tür kavanoz veya testidir. Çok eskiye uzanan bir semboldür. Purânalarda anlatılan "Okyanusun Çalkalanması Efsanesi" ile ilgisi vardır. Tanrılar ve Şeytanlar okyanusu çalkaladıkları zaman, ölümsüzlük içkisi ortaya çıkmış ve kumbha'nın içine konmuştu. Kumbha'nın biçimi, Hindistan'ın çeşitli yerlerinde farklı farklıdır. Tanrılara tapınırken, tapınakları süslerken, kentlerde, evlerde, bayram ve törenlerde uğur işareti olarak kullanılır. Kumbha evrenin tamamını sembolize eder. Ağzı Vishnu'nun, boğazı İndra'nın, ortası Ana Tanrıça'nın, aşağısı Brahma'nın barındığı yerdir. En altta da toprak, denizler, nehirler, dağlar ve Veda metinleri bulunur. Tüm dünyanın iyiliği için gerekli bir sembol olarak düşünülür. İyi işleri çoğaltır, kötü işleri azaltır. Hindistan'da oniki yılda bir kutlanan Kumbha Mela bayramının da vazgeçilmez sembolüdür.

Padma:

Nilüfer çiçeğidir. Bu bitki Hint kültüründe, tapınaklarda, heykellerde ve mimaride sıkça görülen bir semboldür. Suda doğduğu ve yaşadığı için, yaratıcı suların kucağındaki yaşamın çiçeği olarak kabul edilir. Tanrı Brahma başta olmak üzere, birçok tanrı ve tanrıça Padma (lotüs) üzerinde oturur ve ayakta durur halde gösterilir. Vishnu'nun göbeğinden çıkan lotüsün üzerinde yine tanrı Brahma vardır. "Lotüs Doğuşlu" olarak bilinen Vishnu'nun karısı tanrıça Lakshmî de açık bir şekilde bu sembolle ilgilidir. Bu tanrıça bir lotüs üzerinde oturur ve boynunda bu çiçeklerden kolyeler takılı halde resmedilir. Bu tanrıçanın sağlık,

başarı, uzun yaşam ve zenginlik tanrıçası olması rastlantı değildir çünkü bu sembol, yaşamdaki en güzel şeylerle ve yaratılışla ilgilendirilmiştir.

Tilaka:

Hindu'nun, acna denilen, iki kaşının arasındaki yere uyguladığı bir "hayır" işaretidir. Biçimi, şekli ve kullanılan malzeme mezhepten mezhebe değişir. Şiva taraftarları kül, Vishnu taraftarları Sandal ağacı pastası, Şakti inananları da kırmızı renkli kumkuma kullanırlar. İki kaşın arası, insan bedeninin en önemli yeri sayılır ve burası renkli tilaka ile belirginleştirilir. Burası çarka denilen gizli güç merkezlerinden altıncısıdır.

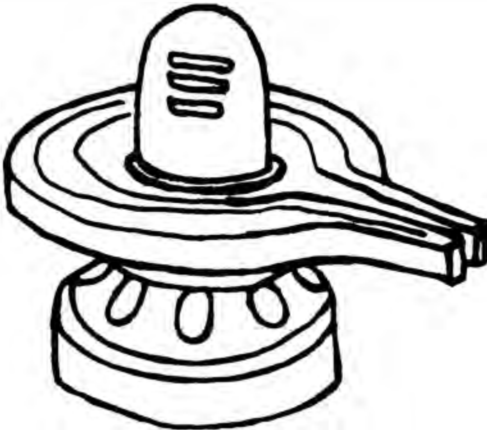
Trişula:

Şiva'nın üç uçlu mızrağıdır. Evreni ve tüm canlıları koruduğu düşünülür. Ona karşı gelenler ölmekten kurtulamazlar. Düzenli bir hareketi varsa da haftanın belirli günlerine göre dönüşü bir anlam kazanır. Örneğin Pazar ve Cuma günleri Batı yönüne, Salı ve Çarşambaları Kuzey, Cumartesi ve Pazartesi günleri Doğuya, Perşembeleri de Güneye çevrilmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır. Hindistan'da yüzük, kolye, bilezik gibi çeşitli süs eşyalarıyla, evlerde, araba ve üç tekerlekli taşıtların bazılarında bu sembol kullanılır.

Şiva-linga:

Bu, Şiva inancına ait bir sembol olup, tanrı Şiva'nın yaratıcı gücüne işaret eder. Linga "erkek cinsel organı"dır

ve her nasılsa üretim kültü ile Şiva kültü bir şekilde eşleştirilmiştir. Bu, genellikle, oval bir zemin üzerinde duran (ki bu da yoni yani kadın cinsel organını sembolize eder) dik bir taştır. Genellikle taşın üzerinde Şiva'ya işaret eden üç çizgi bulunur. Bazı Şiva-lingalar taşınabilirdir, bazıları ise sabittir. Taşınabilir olanlar evlerde, işyerlerinde küçük tapınma köşelerinde, sabit olanlar ise Şiva tapınaklarında kullanılır. Lingalar suyla yıkanır, çiçeklerle süslenir, yağ ve sütle kaplanır ve bunlara pirinç ve yiyecek sunulur. Bazı lingalar nehir yataklarından toplanan oval taşlardan yaratılır. Linga, kutsal yaratılış eylemini sembolize eder. Evrensel enerji, Linga ve Yoni'nin birleşimiyle harekete geçmiş olur.

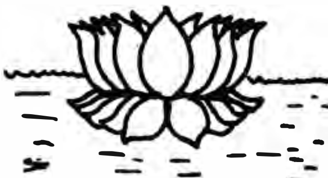

Tilaka

Aum

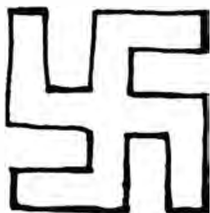
Padma

Kumbha

Trişula

Sviastika

KUTSAL COĞRAFYA

Dağlar: Dağların Hindu mitolojisinde büyük önemi vardır. Bazı tanrılar doğrudan doğruya dağlarla ilişkilidir. Tanrıların cenneti dağların doruklarındadır. Hiç şüphesiz en önemli dağ sırası Himâlayalar'dır. Birçok çileci, Yogi ve Sadhu, meditasyon yaparak Himâlayalar'da yaşamaya çalışır. Birçok Guru'nun âşramaları vardır. Diğer bazı önemli dağlar şunlardır:

Meru: Doruğunda tanrı Brahma'nın cenneti olduğuna inanılır. Üç dünyanın çevresinde döndüğü bir merkezdir.

Himavan: Tanrılar Satî'nin yeniden doğmasını isteklerinde o bir insan biçimini aldı ve önce Gangâ'nın, sonra da Pârvatî'nin babası oldu.

Mandara: Himâlayalarda bulunan ve saygı gören bir dağdır. Tanrılar ve Şeytanlar Okyanusu çalkalarken bu dağı "kuvvet merkezi" olarak kullanmışlardır. Zaten bir başka dağ da bu olaya dayanamazdı. Bu dağ, sonradan, tanrıça Dûrga'nın evi olmuştur.

Kailâsa: Tanrı Şiva'nın yaşadığı yerdir. Tanrı İndra ile tanrı Karttikeya burası için kavga ederler. Bu kavgayı sonuçlandırmak için yarışırlar. Karttikeya kazandığı halde Kailâsa dağı İndra'dan yana olur. Buna kızan Savaş tanrısı Karttikeya, mızrağıyla dağa saldırarak onu deler ve Kraunça geçidini oluşturur.

Diğer Önemli Dağlar: Paricâta, Malayagiri, Mahendraçal, Çitrakuta, Govardhana (Mathura'da), Kamagiri (Assam'da); Şaktiman (Madhya Pradeş'te), Raivatgiri (Gucarat'da).

Nehirler: Hindistan'da bütün nehirler kutsal sayılırlar. Hint uygarlığı Gangâ ve Yamuna nehirlerinin bulunduğu havzada gelişmiştir. Bu bölge, eski Hindistan'ın adeta kalbi gibidir. O nedenle her iki nehre de çok eskiden beri büyük saygı gösterilir. Gangâ nehrinde yıkanan bir Hindu'nun tüm günahlarından arınacağı düşünülür. Bağlılığı simgeleyen Yamuna nehri ile temizliği simgeleyen Gangâ, Prayâga denilen ve bugün Allahabad (İlahâbad) olarak bilinen yerde birleşirler. Burası çok kutsal bir bölge olup Kumbh Mela bayramının kutlandığı bir alandır. Ariler Pencab bölgesinde yaşarlarken Sarasvatî nehrine çok önem verip ona tapınmışlardı. Bu nehir daha sonra yatağını değiştirmiş ve zamanla Racasthan çöllerinde kaybolmuştur. Bunlardan başka Hindistan'da kutsal sayılan diğer nehirler şunlardır: Godavari, Narmada, Sindhu (İndus), Kaveri, Sarayu, Gomati, Gandaki, Sabarmati, Tamasa, Çandarbhaga, Şipra, Kratmala. Hintliler dördüncü yüzyıldan itibaren Gangâ ve Yamuna nehirlerini insan biçiminde resmetmeye başla-

mışlar ve bunları tapınak girişlerinde kullanmışlardır. Bu, tapınağa sadece temiz olup da gerçek bağlılık duyanların girebileceğini göstermektedir.

Bitkiler: Bir Hindu için evrende ve dünyada, canlı olup da büyüyen her şey kutsaldır. Hinduizm'de yüksek din ve felsefenin yanı sıra animistik düşüncelere de yer verilmiştir. Daha doğru deyişle ilkel düşüncelerin üzerine zaman içinde gelen gelişmiş düşünceler bu durumu yaratmıştır. Bazı koruluklar bazı tanrıçaların evi olarak düşünülmüştür. Bir tür fesleğen olanTulsi bitkisi de çok kutsal sayılır. Ağaçlarda yaşayan ruhlar (Yakshaların dişisi) Yakshinîlerdir. Ağaca tapınma ilkel bir animizmle birliket bir tür Şaktizm de sayılabilir. Bir ağaç ilahesine yiyecek sunarak, ağaç dallarına giysi parçaları bağlayarak ve kırmızıya boyanmış taşları ağacın dibine koyarak tapınma gerçekleştirilir. Tulsi gibi bazı ağaçlara hergün, bazılarına her ay, diğer bazılarına ise özel bayramlarda tapınılır. Bazı önemli ağaç ve bitkiler şunlardır:

Pipal: (Ficus religiosa) Bu Hinduizm'de olduğu kadar Buddhizm'de de önemli gelen bir ağaçtır. Gautama Buddha, altında aydınlanmaya erdiği için buna Bodhi (Bilgelik) ağacı da denir. Kutsal incir ağacıdır. Bu ağaç Hindistan'ın heryerinde hürmet görür. Vishnu açısından da kutsaldır.

Kaila: Bir tür muz ağacı olup, tanrıça Kâlî'nin biçimlerinden biri ile ilgilidir. Genellikle evlilik törenlerinde ve bayramlarda, kapı girişleri bununla süslenir. Tapınaklarda, dua okunan yerlerde yine bunlar kullanılır.

Tulsi: (Ocynum sanctum) Fesleğen ailesinden olan kutsal Tulsi bitkisi, Vishnu'nun en gözde bitkilerinden biridir. Aslında o, tanrı Vishnu'nun sevgilisiymiş ama, efsane bu ya, tanrıça Lakshmî kıskançlığından onu fesleğene çevirmiş. Bir başka efsanede Tulsi ile Lakshmî aynı şeydir. Bu bitkinin bulunduğu yer, hergün inek pisliği ile sıvanır ve gece yanına bir lamba yakıp bırakılır. Ölmüş kişilerin başının yanına, âdet gereği, bir Tulsi filizi bırakılır. Yemeklerden sonra hoş kokulu yaprakları ağza alınabilir.

Diğer Önemli Bitkiler: Hint inciri ağacı olan Banyan (Ficus Indica), Çandramallik (Chrysanthemum indicum) ve Nâga Keshara (Mesua ferrea) tanrı Vishnu için kutsal sayılır. Aşoka (Saraca Indica), Kesa (Mimusops Elengi), Çampaka (Michela champaka) ve Vata da tanrı Şiva için kutsal sayılır. Tanrıça Lakshmî Kamala (Nelumum speciosum), Parvatî ise Şriphala (Aegle Marmelos) ile birlikte gösterilir. Kuşa otu (Poa cynosuroides) ve Durva otu da (Agrostis linearis) çok kutsal olarak düşünülür. Kuşa otunun kötü ruhları kovduğuna inanılır ve hemen her ayinde bu ot kullanılır. Durva otu da pek hayırlı bir ottur ve tanrı Ganeşa'ya sunulur.

Kutsal Yerler: Hindular için kutsal yerleri ziyaret etmek büyük bir dinsel görevdir. Hac ziyareti yapılan yerlere Tîrtha denilir. Kutsal hac ziyaretine Yâtrâ, hacılara da Yâtrî adı verilir. Tîrtharâca "hac yerlerinin kralı" anlamına gelen ve Prayâga'ya verilmiş (Allahâbad) olan bir lakaptır. Hindular, kurtuluşa giden yolda, yaşamlarında yapacakları bu tür kutsal ziyaretlerin ne denli önemli olduğunu bilirler.

Benares: Kutsal kentler içinde belki de en önemlisi Benares'dir. Varanasi veya Kâşi diye de bilinir. Bu kent için "tanrı Şiva'nın şehridir" diyebiliriz. İkibinden fazla tapınağın ve yarım milyondan fazla heykelin büyük çoğunluğu Şiva'ya ve ailesine adanmıştır. Şehirden geçen Gangâ nehri üzerinde yüzden fazla Ghat vardır. Hindular buralardan yıkanmak üzere nehre girer ve dinsel ibadetlerini yerine getirirler. Bazı Ghatlar ölü yakılmak için yapılmıştır. Ünlü altın kaplı Vişvanath Tapınağı Benares'dedir. Ayrıca Dûrga Tapınağı, Tulsi Manas Tapınağı, Yeni Vişvanath Tapınağı (Benares Hindu Üniversitesi içerisinde) gibi büyük tapınaklar hep bu şehirdedir.

Mathura: Yamuna nehri kenarında Agra kentine yakın bir yerleşim yeridir. Krishna burada doğmuştur. Onun gençliğini geçirdiği Vrindavan buradadır. Krishna Vrindavan'dayken kadın çobanlar olan Gopilerle Yamuna nehrinde ve çevresindeki koruluklarda eğlenmişti. Vrindavan'da pek çok tapınak bulunur. Hemen hemen tamamı Krishna kültü ile ilgilidir.

Dvaraka: Burası Gucarat bölgesinde bulunan ve bir zamanlar Krishna'nın başkenti olan bir yerleşim yeridir. Krishna'ya adanmış çok önemli bazı tapınaklar vardır.

Puri: Orissa bölgesindedir. Buradaki Cagannath tapınağına Hindistan'ın heryerinden hacılar gelir. Cagannath'a Krishna'nın bir tür biçimi gözüyle bakılır. Tapınakta Balarama ile Krishna'nın kızkardeşi Subhadra'nın idolleri vardır.

Allahabad: Benares'in 135 km. batısında bulunan bu şehir, Gangâ ve Yamuna nehirlerinin birbirine karıştığı (sangam) yerde kurulmuştur. Eski adı Prayâga'dır ve İlahabad da denir. Hindular bu iki nehrin karıştığı yerde yıkandıkları halde tüm günahlarından arınacaklarına inanırlar ve her Hindu yaşamında hiç olmazsa bir kez burada yıkanmak ister. Her oniki yılda bir, Ocak-Şubat aylarında Kumbh Mela bayramı dolayısıyla buraya yüzbinlerce kişi akın eder.

Gaya: Bihar bölgesindedir. Hem Buddhistler hem de Hindular için kutsal bir şehirdir. Hindular, tanrı Vishnu'nun Gaya'ya, günahları bağışlama gücü verdiğine inanırlar. Buraya hac yapan ziyaretçiler pinda (top) denilen küçük kekleri nehir kenarındaki Ghatlardan atarlar ve Gaya civarındaki kutsal yerleri uzun uzun gezerek dolaşırlar. Böyle yaparak atalarını bu dünyaya olan bağlarından kurtardıklarına inanırlar.

Uccain: Madhya Pradeş bölgesinin batısındadır. Buraya yeryüzünün merkezi derler. Ganesha adına ve Kala Bhairava adına yapılmış tapınaklar vardır. Kral Vikramaditya zamanında ülkenin başkenti burasıdır. Skanda Purâna'nın iki bölümünün burada yazıldığı söylenir. Şiva'ya adanmış Mahakalvar tapınağında, tüm Hindistan'da 12 tane olduğu düşünülen lingalardan biri bulunur. Efsaneye göre, ışıktan lingayı görüp tartışmaya tutuşan tanrı Brahma ile Vishnu onu araştırmaya girişirler. Vishnu domuz formuyla toprağı kazar, Brahma kartal olup göğe uçar ve bin yıl boyunca araştırırlar ama nafiledir. Sonunda lingadan tan-

rı Şiva çıkar ve herkes bu tanrının büyüklüğünü anlamış olur.

Haridvar: Utar Pradeş bölgesinin kuzeyindedir. Himalayaların eteklerinde, Ganj nehrinin dağlardan çıktığı ve düzlüklere açılmaya başladığı yerdedir. O nedenle "Ganj'ın kapısı" diye de adlandırılır. Nehir üzerinde pek çok Ghat vardır ve Hindular buralardan ibadetlerini yerine getirirler.

Diğer Yerler: Hindistan'da şüphesiz Hindular için kutsal sayılan yerler bu kadarla sınırlı değildir. Râmâyana Destanı'nın merkezi Ayodhya, ayrıca Kançi, Kedarnath, Somnath, Amarnath ve Kamakhya gibi daha pek çok kutsal yerden söz edilebilir.

Hayvanlar: Yılanlardan, uçarak mızrak gibi ileri atılan ağaç yılanı, Boa yılanları, Engerek, Hint kör yılanı (Typhlops lumbricalis), uzunluğu altı metre olan Hint pitonu ve ünlü kobra yılanı sayılabilir. Mitolojiye Nâgalar olarak giren, çok güçlü ve çok zehirli olan Kobra yılanlarıdır. Kutsal sayılırlar. Pama diye çok zehirli bir Kobra çeşidi de vardır.

Maymunlardan, Rhesus maymunu da denilen ve heyecanlanınca yüzü kızaran Alyanaklı maymun, uzunkuyruklu Langurlardan özellikle Hanuman kutsal Languru (Presbytis entellus), Godavari nehrinin kuzeyinde yaşayan Makak sayılabilir. Makaklarla langurlar birlikte yaşarlar. Langurların vücudu deve tüyü ile gri arası bir renktedir.

Başı krem beyazı, yüzü ise siyahtır. Râmâyana Destanı'ndaki Hanuman'ın Lankâ adasını ateşe verişi miti bu maymunlara dayandırılır. O ateş sırasında yüzü yandığı için yüzlerinin siyah olduğuna inanılır. Bunlar çok kutsal sayılırlar ve tapınaklarda rahatça dolaşırlar. Makaklar da bundan yararlanır ve onlar da serbestçe dolaşırlar.

Kedigillerden aslan (Panthera leo persia) Batı Hindistan'da yaşar Kaplan da (Panthera tigris tigris) Bengal bölgesinde yaşar. Aslan ve kaplan Hint mitolojisinde tanrıça Dûrga'nın binek hayvanı olarak, tek başına kaplan ise tanrı Şiva'nın postunu giydiği ve postunun üstüne oturduğu bir hayvan olarak gözükürler. Ayrıca tanrı Vishnu'nun yarı insan-yarı aslan (Narasimha) formu bulunmaktadır.

Kuşlardan, Arapbülbülleri, Bankiva tavuğu, Bataklık çulluğu, Boynuzlugagalılar, Çiçekgagalayanlar, Hint koşarı, Kuyruksallayanlar, Leylekler, taklit etme yeteneği olan Hindistan Tepeminosu, Narbülbülü, ördekler, Pittalar sayılabilir. Hint siyah kartalının, kartalı andıran bir çaylak türü olduğu sanılır. Mitolojide tanrı Soma'nın binek hayvanı kartaldır. Vishnu ise, efsanevî kuş Garuda'ya biner.

Çeşitli ayı türleri vardır. Tembel ayı diğer türlerden çok farklıdır. Zebu sığırı Hindularca kutsal sayılır. Bazen Şiva, Krishna gibi tanrılarla birlikte resmedilir. İran ve Afganistan'a yakın yerlerde deve yaşar. Dört boynuzlu antilop, İndus ve Ganj geyitleri, Manipur geyikleri, Kara antilop, Kızıl geyik, Nilgailer de Hindistan'da yaygın hay-

vanlardır. Râma orman sürgününe gittiğinde üzerine Kara antilop derisi giyer.

Karada yaşayan en büyük memeli olan fil, Hindistan'da da yaşar ve kulakları Afrika filine göre daha küçüktür. Hint fili (Elephas maximus veya Elaphas Indicus) Afrika filine göre daha evcil bir türdür. Yüzyıllarca savaşlarda kullanılmışlardır. Hint fillerinin bedeninde doksandan fazla sinir noktası vardır ve bu noktalara dokunarak onu yönlendirirler. Mitolojide tanrı İndra'nın binek hayvanıdır.

Hint gergedanı tek boynuzludur (Afrika gergedanı çift). Gavial denilen ve İndus, Ganj, Mahanadi, Brahmaputra, İravadi nahirleriyle kollarında rastlanılan bir tür timsah ise kutsal bir hayvan olarak bilinir. İnsana pek az saldırdığı söylenir. Mitolojide Varuna'nın binek hayvanı Makara, bir parça timsahı andırsa da, mitolojik bir hayvan olarak düşünülür.

HİNDU FELSEFESİ

Hindu Felsefesi için başlangıcı Rigveda ilahilerinde aramak gerekir. "Yaratılış İlahi"sinde (X, 129) "Başlangıçta ne yokluk ne de varlık vardı, ne bir hava ne de bir gök vardı ötede; O neyi kapsadı? Nerede kimin korumasında?. Nereden doğdu bu Yaratılış? Gibi sorularla felsefesel sorgulamalara girişilir. Upanishadlar'da da benzeri araştırmalar ve çok çeşitli düşünceler yer alır: "O neden neydi? Brahma mı? Biz ne zaman ortaya çıktık? Ne yolla yaşıyoruz? Neyin üstünde duruyoruz?" (Şvetaşvatara Upanishad I, 1). Ayrıca "Brahmodya" denilen ve din adamlarının karşılıklı yaptıkları "söz atışmaları" da felsefenin köklü gelişimine kaynaklık etmiştir. Upanishadlara göre "aham Brahma asmi" (Ben Brahma'yım) ve "tat tvam asi" (Sen O'sun)'dur.

Hindular bir felsefî görüşe Darşana (Görüş) adını vermiştir. Birbirleriyle olan yakınlıklarından dolayı ikişer ikişer ele alınan altı (shat) temel felsefî görüş (Shaddarşana) vardır. Bu altısı Âstikacıdır (Var diyen), yani bir Yaratıcı güçten söz ederler. Bunların karşısında Nâstikacılar (Yok diyen) durur ve bir Yaratıcı güçten söz etmezler.

Astikacılar	*Nâstikacılar*
Nyâya-Vaişeshika	Çârvakalar
Sâmkhya-Yoga	Cainistler
Mimâmsâ-Vedânta	Buddhistler

Hindu felsefesi olarak niteleyeceğimiz Âstikacılar'dır.

Nyâya-Vaişeshika: Nyâya sisteminin başlangıcı Vedik döneme kadar uzanır. Gautama kurcusu sayılır ve Nyâya sûtralar denilen eseri yazmıştır. Metafizik ve mantıktan oluşan iki bölümü vardır. Kurtuluşa giden yolda mantık kullanmak gereklidir. Vaişeshikasûtralar'ın yazarı ise Kanâda adlı filizofdur. Bu, Buddhizm öncesi bir Atomcu Teori'dir.

Sâmkhya-Yoga: Bu felsefe Vishnucu, Şivacı ve Şaktici inanırlarla iç içe görülebilen bir ekoldür. Sâmkhya'nın mitolojik kurucusu Kapila'dır. Sözcük "anlama, düşünme, tartışma" anlamlarına gelir. Sâmkhya'ya göre evrende Purusha (ruh) ve Prakriti'den (madde) daha büyük bir güç yoktur. Kapila'nın İÖ 6. yüzyılda yaşadığı düşünülür. İşvarakrishna ise Karika'yı İÖ 4. yüzyılda yazmıştır. Prakriti "dişi", Purusha "erkek"tir aynı zamanda ve bu görüş bir "dualistik ralizm"dir. Prakriti'nin üç gunası (prensibi) vardır. Sattva (iyilik), racas (tutku), tamas (karanlık). Yoga sözcüğü ise Yuc (bağlamak) eyleminden türer ve "Bağ" anlamına gelir. Bu bağ, bireysel ruhun (cîvâtman) Evrensel

Ruh'a (Paramâtman) bağlanarak kurtuluşa ermesi demektir. Yogasûtraların yazarı Patancali'dir. Bu, 194 kısa vecizeden oluşan dört bölümlür bir eserdir. Bölümler: 1) Samâdhi (Düşünce Yoğunlaştırma), 2) Sâdhana (Pratik), 3) Vibhuti (Olağanüstü Yetkiler), 4) Kaivalya (Nihai Kurtuluş). Cehalet (avidya), bencillik (âsmitâ); tutku (râga), nefret (dveşa) ve ölüm korkusuna (abhiniveşa) karşı uygulanan bir metottur. Yoga'nın 8 basamaklı uygulanış yolu şöyledir:

1) Yama (Yönergelerin Uygulanışı)
   a) ahimsa (şiddetsizlik)
   b) satya (doğruluk)
   c) asteya (çalmama)
   ç)brahmaçarya (ölçülü olma)
   d)aparigraha (açgözlülüğü söndürme)
2) Niyama (Erdemlerin Uygulanışı)
   a) şauça (saflık)
   b) samstosha (doyumluluk)
   c) tapas (disiplin)
   ç) svâdhyâya (kutsal çalışmalar)
   d) îşvara pranidhâna (teslimiyet)
3) Âsana (Duruşlar)
4) Prânayama (Nefes Kontrolü)
5) Pratyâhâra (Duyuların Geri Çekilmesi)
6) Dhârana (Konsantrasyon)
7) Dhyâna (Derin Düşünme)
8) Samâdhi (Aşkınlık)

(Bundan sonra bütünüyle yalıtılmış durum olan ve kurtuluşu sağlayan Kaivalya'ya ulaşılır.)

Mîmâmsa-Vedânta: Pûrva Mîmâmsa-Uttara Mîmâmsa da denir. Mîmâmsa'nın kurucusu Caimini'dir. Vedik ayin ve törenlerin doğruluğunu savunur. İnsanların ödevi, Vedaların yap dediğini yapmak, yapma dediğini yapmamaktır. Ruh ölümsüzdür. Karma, dünyayı yöneten ahlak kanunudur. Vedanta'yı kuran ise, Brahmasûtraları yazan Bâdarayana'dır (İS 2. yüzyıl). Bu ekol de Upanishadların devamı ve en doğru yorumu olduğunu öne sürer. İS 7. yüzyılda yaşamış olan Şankarâçarya ve İS 12. yüzyılda yaşamış olan Ramanuca, Brahmasûtralar üzerine yorumlar yapmışlardır. Sisteme göre, gerçek olan tek şey Tanrı'dır. Ruh da Tanrı'dan farklı değildir. Tanrı sihir (mâyâ) gücüyle evreni yaratmıştır. Ama evren gerçek değil, bir görünüştür. Ünlü On Vedânta okulu ve kurucuları şunlardır:

1) Advaita-vedânta; Şankara (788-820)
2) Vişishtâdvaita-vedânta; Râmânuca (1017-1137)
3) Dvaita-vedânta; Madhva (1238-1317)
4) Bhedâbheda; Bhâskara (9. yüzyıl)
5) Dvaitâdvaita; Mimbârka (11. yüzyıl)
6) Şuddhâdvaita; Vallabha (1473-1531)
7) Açintya Bhedâbheda; Baladeva (18. yüzyıl)
8) Dvaitâdvaita; Şrîpati (1350-1410)
9) Şivâdvaita; Şrîkântha (13. yüzyıl)
10) Sâmânyavâda; Vicnânabhîkshu (16. yüzyıl)

HİNDU REFORMCULARI

Ram Mohan Roy (1772-1833):

Brahmo Sabhâ'nın kurucusudur. British East India Company'de çalışmıştır. Ona göre çok sayıda tanrı idolüne tapınmak yanlıştır. Gerçek yol gösterici kitaplar, Upanishadlardır. O, İslam, Hristiyan ve Hindu dinlerindeki "tanrıcılık" kavramının aynı olduğunu ve kökende bunların Hindu olduğunu öne sürmüştü. İsa'yı Hindulaştırmaya çalışmıştı. Sınıf ayrımına ve kadınların kendilerini cenaze ateşine atmaları geleneğine (satî) karşıydı. Dernek, ölümünden sonra, Brahmo Samâc adını aldı ve başına Dedendranath Tagore getirildi. Bir misyoner okulu açılıp Kalküta ve çevresinde etkin duruma getirildi. Daha sonra Keshub Çandra Sen görevi devraldı. O da Hindu-Hristiyan karışımı bir çizgi izledi. Yoksullar için yardım topladı. Küçük çocukların evlendirilmesine karşı çıktı. 1864'den sonra Brahmo Samâc önemini yitirmiştir.

Dayananda Sarasvatî (1824-1883):

Asıl adı Mevl â Şankara'dır. Şivacı Brahman bir aileden gelir. Arya Samâc'ı kurmuştur. Hristiyanlığa ve yanlış uygulanan Hinduizm'e karşıydı. Vishnucuları eleştiriyordu.

Öğretilerini Satyârtha Prakâşa (Gerçeğin Parıltısı) adlı kitabında topladı. İncil'in yalanlarla dolu bir kitap olduğunu öne sürdü. Tek gerçek kitap Vedalar'dı. Hindistan'ın eski saf dinine dönmesini, bunu yaparken de yabancı unsurları bertaraf etmesini istiyor ve savunuyordu. Hindistan'ı gezip Lahor'u kendi fikrine merkez yapmıştı. Ölümünden sonra dernek ilerici ve gerici kanatlara bölündü.

Ramakrisha (1834-1886):

En yüce kuğu (Paramahamsa) lakabını taşır. Fakir Brahman aileden gelir. Kalküta'da bir Kâlî tapınağında görevliyken aşkın hale gelip oniki yıl bu şekilde yaşadı. Kendini kast dışı ilan edip, en aşağı insanlar arasına karıştı. Herkeste Tanrı'yı gördü. Bütün dinlerle ilgilendi. Kâlî'yi tüm evrenin anası, kendisini İsa gibi gördü. Su sözcüğü nasıl birçok dilde farklı ama özünde aynı ise, tanrı da öyledir; bir ve tektir, sade adı (Şiva, Vishnu, Allah vs.) farklıdır. Tüm acıların ve kötülüklerin kaynağı, insanların yanlış inanışlarıdır. Yaşamda en önemli şey Tanrı'yı görmektir.

Vivekananda (1863-1903):

Asıl adı Narendra Nath Dutt'tur. Ramakrishna'nın bulup ortaya çıkarttığı bir yetenektir. Bir ara ateist olmuş, sonra tekrar Tanrı'nın hizmetine girmiştir. O da Ramakrisha'nın izinden gitmiş ve Ramakrishna misyonunu başlatmıştır. Bütün dinler gerçeği söylese bile en doğru din, Hinduizm'dir. Çünkü en hoşgörülü ve geleceğe en çok hitap eden din budur. Vivekananda bir süre Amerika'da kalmış ve orada Vedânta cemiyetleri kurarak Hinduizm'in tanınmasına büyük katkılarda bulunmuştur.

Kurduğu organizasyonlar bugün bile Hindistan'ın en etkili kuruluşlarındandır.

Başkaları:

Hindistan'ın bağımsızlık önderi ve kurucusu Mohandas Karamçand Gandhi (1869-1948) en ilerici ve çağdaş Hindulardan biridir. Onun yaşamı bu satırlara sığmayacak kadar büyüklükte olaylarla doludur. O nedenle kısaca geçmek zorunda kalıyoruz. Hinduizm'de başka yeni yüzler de vardır. Bunların sadece isimlerini vermekle yetinmekteyiz:

Ramana Maharşi (1879-1950)
Aurobindo Ghose (1872-1950)
Sarvepalli Radhakrishnan (1888-1975)
A.C. Bhaktivedanta Svami (1896-1977)
Şrî Krishnaprem Vairâgi (1898-1965)
Sâthya Sâî Bâbâ (1926-)
Anandamayî Mâ (1896-1983)
Mâ Cnânânanda (1931-)

HİNT MÜZİĞİ

Hint müziğinin tarihçesi binyıllar ötesine, Veda devrine kadar geri gider. Pek çok Hint ilahisi melodilerle okunarak günümüze dek taşınmıştır. Sâmaveda "Melodi Bilgisi"dir ve Rigveda ilahilerinin nasıl okunacağını gösterir.

En eski "Müzik ve Dans Bilgisi" kitabı, Gandharva Vedalardır. Eserin yazarı olarak Muni Bharata gösterilir ve mitolojideki göksel şair ve müzisyenlerin adı olan Gandharvaların ismini taşır. Gene yazarı olarak Bharata gösterilen Natyaşastra da, yaklaşık 3. yüzyıla tarihlendirilen ünlü bir dans, müzik ve dram eseridir.

Hint geleneğinde müziğin büyük önemi vardır. Dinsel duaları okumada gösterilen disiplin, müziğin gelişmesine yaradı. Zamanla insanların duyguları, yerel kültürlerin karışımı ile müziği zenginleştirdi. Hint müziği birçok ölçü, renk ve melodi kazandı. Hint notalarının isimleri şöyledir;

SA	Rİ	GA	MA	PA	DHA	Nİ	SA
Do	re	mi	fa	sol	la	si	do

Râga "renk" anlamına gelen bir sözcüktür. Müzikal anlamda ise "nota, armoni, melodi" anlamlarına gelir. Biz bu

sözcüğü "melodi" veya "makam" anlamında kullanıyoruz. Bharata, altı tane râga saymaktadır[1] Bhairava, Kauşika, Hindola, Dîpaki, Şrî-râga, Megha. Her biri ayrı bir heyecanı yansıtır. Bazı yazarlar yedi, bazıları 26 tane râga sayarlar. Bunları kişileştirip 6 râgayı 5-6 dişi râga, yani Râgin ile birleştirip yeni yeni müzikal tonlar elde ederler. Her râga, gündüzün veya gecenin bir zamanıyla ilgili ve uyumludur. Mevsimlere uygun râgalar da vardır. Tâla sözcüğü ise "müzik ölçüsü, ritim" anlamlarına gelir. Bazı önemli râgalar şunlardır:

Bilaval	(hareketli, neşeli)
Lalit	(berrak, duygulu sabah melodisi)
Todi	(yumuşak sabah râgası)
Sarang	(günortası râgası)
Bhûp	(yumuşak akşam râgası)
Des	(aşk dolu gece râgası)
Malkauns	(gece yarısı râgası)
Bhairavi	(şafak sökerken, bazen de geniş anlamlı)
Megh Malhar	(yağmur ve gökgürültüsünü betimler)
Dîpak	(şimdi kullanılmıyor, kullanan ölüyormuş)

Hint Müzik Aletleri

Şankha: (Denizkabuğu borusu) Bu, binlerce yıl öncesinden beri kullanılan bir alettir. Bildiğimiz deniz kabuğudur.

1) Williams, M.M., A *Sanskrit-English Dictionary, s. 872.*

Üflenince güçlü bir ses çıkarır. Savaşlarda düşmanı korkutmak ve haberleşmek için kullanılırdı. Dinsel seramonilerin başlangıç ve bitişinde öttürülür. Bhagavadgîtâ'da Arcuna ve kardeşleri savaştan önce bir bir Şankha öttürürler. her birininkinin bir adı da vardır.

Dholak: (Davul) İki yanından da çalınır. Boyuna asılır, bele bağlanır ve kucakta tutulur. Hindastan'ın her yerinde kullanılan popüler bir çalgıdır. Yüzlerce çeşidi vardır. Bölgeden bölgeye biçimi değişir. Bengal'de devasa boyuttadır ve "dhak" denir. Tanrı Şiva'nın Tandava dansını yaparken çaldığı ise "damaru"dur.

Bansuri: (Fülüt) İki tiptir, yan olanı daha popülerdir. Yerel halk müziği ve klasik müzikte rahatlıkla kullanılabilir.

Sarangî

Sitar

Harmonium: Bir kutu içinde bulunan, Piyano tuşları gibi beyaz-siyah tuşlardan oluşan ve arkasındaki körüğün bastığı hava ile ses çıkaran bir müzik aletidir. Akorda gerek yoktur, tekdüze yumuşak bir ses çıkarır. Müzisyenler tarafından sıklıkla kullanılır.

Sarangi: Yayla çalınan telli bir halk sazıdır. Bununla büyük konserler verilir. Konser tipi olan alet, 60 cm. uzunluğunda tahtadan bir parçadan oluşur. Çukur yeri genişçedir, aşağı kısma doğru biraz daralır. Dört telli, kirişli bir alettir. Parmakları tellere bastırıp yayı teller üstünde gezdirerek çalınır. Kuzey Hindistan'da bu sazın yüzlerce halk tipi çeşitlemeleri vardır.

Sarod: Tahta gövdeli bir tür lavtadır. Sap kısmı çelik kaplamadır. Dört ana, dört yardımcı telden ve bir düzine titreştiriciden oluşur. Orta Asya'daki ud'un geliştirilmesiyle oluşturulduğu söylenir. Ustad Amcad Ali Han bir sarod üstadıdır.

Tabla

Şehnai

Şehnai: Üflenen yerden aşağı doğru genişleyerek inen nefesli bir Sazdır. Bu müzik aletinin birçok tipi ve adı bulunur. Orta Asya'lı zurna ile akrabalığı vardır. Klasik konserlerde sıkça kullanılır. En ünlü ustalarından biri üstad Bismillah Han'dır.

Sitar: Sukabağı gibi gövdeli, uzun saplı bir tür lavtadır. Sapın üzerinde dışbükey pirinç perdeler bulunur ve bazı sitarlarda bu istenilen şekle göre ayarlanabilir. Beş ana metal teli vardır. Bunlardan başka, ikisi pes, onbir veya onyedisi tiz olmak üzere başka teller de bulunur. Çok tanınan ve konserlerde sıkça kullanılan bir müzik aletidir. En büyük üstadı Pandit Ravi Şankar'dır.

Tabla: İki parçadan oluşan bir vurmalı çalgıdır. Küçük parçaya tabla diğerine ise dagga adı verilir; ama genellikle ikisine birden Tabla denir. Dagga tahtadan yapılır, tabla ise metaldir. Her ikisinin üzerleri deri kaplıdır. Tabla sağ el ile, dagga sol el ile çalınır. Büyük olandan pes sesler de çıkartılabilir. En büyük tabl üstatları olarak Allâ Rakhâ, Zakir Hüseyin sayılabilir.

Tanpura: Dört telli, uzun saplı, bal kapağı gövdeli bir müzik aletidir. Bu gövde, yıllar süren bir kurutma işlemiyle elde edilir. Teller metaliktir. Alet genelde diğer müzik enstrümanlarının arkasında bir fon olarak kullanılır. Güney Hindistan'da balkabağı yerine tahta kullanılır.

Vîna: Sitar gibi çok popüler olan telli çalgılardan biri de Vîna'dır. Birçok çeşidi vradır. En çok bilineni, Sarasvatî

Vîna denilen çeşididir. Sarasvatî, bilgelik, eğitim ve güzel söz söyleme tanrıçasıdır ve elinde Vîna ile resmedilir. Uzun bir sapın her iki ucunda da su kabağı vardır. Sap, bitim yerinde U biçiminde kıvrılır. Teller sapın üstünde yer alır. Bazı Vînaları çalmak için, kuş yumurtası gibi traşlanmış, oval parlak bir taş kullanılır.

HİNT DESTANLARI

Hint dans sanatının kökeni çok eskilere dayanır. Mitolojik yönden bakıldığında, Hint'te dansın, tanrı Şiva'nın ünlü Tandava dansıyla türediği söylenir. Hindu dansı ilk kez Bharata tarafından Natyãşastra adlı kitapta sistematize edilmiştir. Duygu ve düşünceler, vücudun tepeden ayağı haraketleriyle, müzik eşliğinde mükemmel bir anlatıma ulaştırılır. Hemen tüm Hint dansları yalınayak yapılır. Yüz ve vücut hareketleri (abhinaya), el haraketleri (mudra) ve ayak haraketleri (gati) mutlak surette yer alır. Klasik Hint dansı temelde dört çeşittir.

Bharat Natyam
Kathakali
Kathak
Manipuri

Bharat Natyam: Güney Hindistan'a aittir. Gelenek yoluyla korunmuştur. Tek başına ve sadece kadınlar tarafından yapılan bir danstır. Eskiden Barat Natyam'ı genç kızlar (devadâsîler) sadece tapınaklarda uygularlardı. Sonradan Moğol saraylarında da oynamaya başladılar veburalarda dans eden kızlar kast dışına çıkarıldı. Çok

klasikleşmiş pozları Güney Hindistan'daki tapınakların duvarlarına resmedilmiştir. Dans altı bölümden oluşur. Şarkıcı dansın konusunu şarkı biçiminde okurken ritim ve vurmalı çalgılarla dansçı kendi ritmini ayar-

Dans sırasında yapılan el hareketleri çok önemlidir.

lar ve metne uydurur. Bu metin Gitagovinda'dan veya Râmâyana'dan olabilir. Dansçı kız el, yüz mimikleri ve beden hareketleriyle, mükemmel bir teknik uygulayarak dansı gerçekleştirir.

Kathakali: Güney Hindistan'da, Kerala bölgesinin pandomim-dans karışımı bir gösterisidir. Temelde erkeklerin oynadığı bir oyundur. Kadınların yapması gereken rolleri de erkekler yapar. Râma'nın yaşamı, Natyâşastra'daki talimatlara uygun olarak, anlatılır. Halk dansını klasik bir dille anlatırlar. Kahramanlık teması şiddetle vurgulanır. Kathakali ve Bharat Natyam, Natyâşastra'ya bağlı olarak gelişmiş olsalar da, birinciyi ikinciden ayıran, onun bir danslı dram olması, çok sayıda oyuncu tarafından sahnelenmesidir. Bir Kathakali temsili bütün gece boyunca sürer. Arundhati Roy isimli Kerala'lı yazar, "Küçük Şeylerin Tanrısı" adlı romanında (Bölüm 12), Kathakali dansçılarını anlatır. Bir yerinde şöyle der:

"Kathakali dansçısı, erkeklerin en güzelidir. Çünkü bedeni ruhudur. Tek aracı. Üç yaşından başlayarak rendelenip cilalanmış, yontulmuş, öykü anlatma görevine uyumlu hale getirilmiştir. Bu boyalı maskenin ve uçuşan eteklerin altındaki adamın içinde büyü vardır."

Kathak: Kuzey Hindistan'da, Pencab ve Uttar Pradeş bölgelerinde çok popüler olan bir danstır. Konusu, temelde mitolojiye, Krishna ile Radhâ'nın aşklarına dayanır. Kadınlar tarafından icra edilir. Dansçılar tablanın ritmik vuruşlarına çok dikkat ederler ve ayakbileklerindeki halhalların yardımıyla bu vuruşları adeta taklit ederler.

Manipuri: Kuzeydoğu Hindistan'da Manipur'un dağlı halkları tarafından uygulanan bir dans biçimidir. Yine Radha-Krishna aşkı anlatılır. Bu dans, kadın ve erkek dansçılar tarafından uygulanır. Krishna'nın rasa dansı taklit edilerek daire veya yarım daire biçiminde gerçekleştirilir. Dans sırasında Gitagovinda'dan şarkılar okunur. Müzisyenler ve dansçılarla zengin bir sahne elde edilir. Kadın dansçıların üzerindeki, üstü aynalı, uzun ve renkli elbiseler görülmeye değerdir.

HİNDU BİLİMİ

Astronomi-Astroloji:

Astrolojiye ait ilk izlere, Veda ve Brahmanalardaki kozmolojiyle ilgili bölümlerde rastlıyoruz. Göğün çok eskiden beri incelendiği bellidir. Vedanga edebiyatı içinde ise Cyotişa Vedanga adlı 43 beyitlik bir astronomi eseri vardır. Her biri 366 günlük beş yıla bir Yuga denmiştir. Hindular, evren ve dünyanın yuvarlak olduğunu çoktan bulmuşlardı. Belli başlı astronomlar Aryabhata (İS 476), Varahamihira (İS 505), Bhaskara (İS 600), Brahmagupta (İS 598), Vateşvara (İS 880), Manculaçarya (İS 932), Aryabhata II (İS 850), Şripati (İS 999), Satananda (11. yüzyıl), Bhâskara II'dir (İS 1114). Hindular Astrolojiyi de ayrı bir bilim dalı olarak ele alıp incelemişlerdir. Sûryasiddhanta, Pânçasiddhântika ve Âryabhattiya en eski astronomi ve astroloji eserleridir.

Matematik ve Geometri:

Âryabhata, Brahmagupta ve Bhaskara astronomi çalışmaları yaparken ister istemez matematik, aritmetik ve cebir kullanıyorlardı. Hindular sıfırı (şunya) bularak insanlık tarihine büyük bir katkıda bulunmuşlardı. Hint matematiği

zamanla İslam dünyasına ve Batı'ya yayılmıştır. En önemli eserler, Brahmagupta'nın Brâhmasphutasiddhânta'sı ve Bhâskara'nın Siddhântaşiromani'sidir.

Geometri de çok eskiye dayanan bir bilim dalıdır. Vedik kurban törenlerinin yapılacağı yerlerin ve kurban sunaklarının bir ölçüye bağlanma ihtiyacından doğmuştur. En eski geometri kitapları Kalpa-sûtraların bir bölümü olan Şulvasûtralar'dır. Pitagoras teoremi, İÖ 8. yüzyıldan beri Hint geometrisinde bilinmektedir.

Tıp ve Cerrahi:

Hinduların en temel tıp kitabı, bir upaveda olan ve beşinci Veda diye de adlandırılan Ayurveda'dır. Ayus "yaşam" veda "bilgi" demektir ve ikisi birlikte "Yaşam Bilgisi" anlamına gelir. Cerrahi ise tıptan ayrı olarak ele alınmış ve bir tür beceri gibi düşünülmüştür. Ayurveda bilgileri İsa'dan çok önceki yıllara (belki 3000'lere) kadar dayanır. Dhanvantari'nin öğrencisi Suşruta'ya açıkladığı biçiminde mitolojik kökeni de vardır. Hindistan'da 20.000 değişik bitki yetişir ve özellikle Himalaya dağları bu bitkilerin deposu gibidir. Ayurveda bitkilerle tedavi usulüne dayanır. Çaraka ve Suşruta tıp bilgisinin 8 farklı dalı hakkında bilgi verir. Bunlar: Tedavi, cerrahi, anatomi, fizyoloji, patoloji, prognoz, etiyoloji, çevre faktörleri ve ilaçlar. Belli başlı hastalıklar; şeker, akciğer hastalıkları, deri hastalıkları, parazitler, bulaşıcı hastalıklar, zehirlenmeler, kırık-çıkıklar, tümörler, idrar ve bağırsak hastalıkları, kadın hastalıkları, kulak-burun-boğaz hastalıklarıdır.

Cerrahi de çok gelişmiştir. 127 farklı aletle 300'den fazla farklı ameliyat yapılmaktaydı. Suşruta bu konuda

yazılmış en eski eserdir. Savaşlarda kolunu, bacağını kaybedenlere kol, bacak takılırdı. Burun ameliyatı gibi estetik ameliyatlar yapılırdı. Ondört çeşit bandajlamadan sözedilir. Katarakt ve bazı temel beyin ameliyatları yapılabilmekteydi. Ayurveda bugün bile dünyanın her yerinde başvurulan bir yöntem olarak durmaktadır.

Tüm canlıların iyilği düşünüldüğünden, veteriner hekimlik de ihmal edilmemiştir. Sığırların, atların ve özellikle fillerin bakımı, üremesi, yetiştirilmesi ve hastalıklarıyla ilgili geniş bilgiler bulunmaktadır. Bazı kitaplarda fillerin vücutlarında 90 tane sinir bölgesi olduğu ve bunların eğitimlerinde bu bölgeleri uyarmaktan yararlanıldığı yazmaktadır.

MERAK EDİLEN KONULAR

Ahimsa: Sözcük "şiddetsizlik" anlamına gelir ve bir ilkeyi belirtir. Bu, hiçbir canlıyı öldürmemek, incitmemek, üzmemek demektir. Buddhist, Cainist ve Hinduların uyguladığı ve özellikle de Mahatma Gandhi'nin dünyaya tanıttığı bir anlayış tarzıdır. Vejeteryan beslenmeye sürükleyen, inek ve diğer hayvanları korumayı gerektiren bir prensiptir.

Aşrama: Eski Hindistan'da, bir ermiş çilekeşin, uzaklarda bulunan ve dinsel öğreti merkezi olarak kullandığı yere Aşrama denilirdi. Burası hoca (guru) ve müridlerinin (açarya veya çela) yaşadığı sade bir yer olabileceği gibi, bir manastır biçiminde, sınıf, misafirhane, sağlık merkezi gibi kısımlarının bulunduğu gelişmiş bir yer de olabilir. Bugün de Hindistan'ın birçok yerinde çok sayıda Aşrama bulunmaktadır.

Bhakti: İnanılan şeye doğrudan sevgi, saygı ve bağlılık duyarak beslenen inancı belirtir. Vedik uygulamaları ve kast sistemini saymayan Brahmanlar tarafından uygulanmış bir halk hareketidir. Böylece birey inandığı tanrıya, aracısız, doğrudan yakarma şansını elde etmiştir. Bu inanç,

tanrıların bedenlenmeleriyle paralel durur. En tipik örnek, Vishnu'nun bir avatarı (bedenlenmesi) olan Krishna'ya karşı beslenen Bhakti'dir.

Çakra: Türkçe'de "çark" olarak karşıladığımız bu sözcük, fiziksel ve ahlaksal düzeni sürdüren evrensel çarkın (yasanın) dönüşünü simgeler. Bir diğer anlamı ise, Tantrik Yoga'ya göre, insan vücudundaki enerji merkezlerindeki ruhsal enerjidir. Buna göre altı temel çakra vardır:

Mûladhara	(Kök çakra, makatla üreme organı arasında)
Svadhisthana	(Kuyruk sokumu çakrası)
Manipura	(Göbek çakrası)
Anahata	(Kalp çakrası)
Visuddha	(Boyun çakrası)
Acna	(Alında, Üçüncü Göz çakrası)

Bunlar kökten alına kadar bir hat üzerindedirler. Kafanın tepe noktasında Sahasrapadma denilen yedinci bir çakranın bulunduğu da söylenir. Her bir çakra, mistik ve dinsel nitelikler içerir.

Dharma: Sosyal ve ahlaksal kanundur. Erdem, doğruluk, hak, adalet gibi anlamlara gelir. Dharma, nesilden nesile aktarılarak sürdürülür. Bireysel ve toplumsal dharmaları yerine getirmek gerekir. Dharma'yı üç şey tehdit eder: Şehvet (Kâma), açgözlülük (Lobha) ve öfke (Krodha).

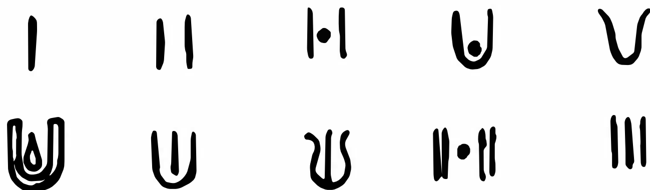
Guru: Ruhsal yol gösterici, hoca ve liderdir. Öğrencilerine izleyecekleri yolu öğretir. Onlara uygun duaları (mantra)

ezberletir. Tantriklere göre guru, görünmeyen Enyüce Efendi'nin bir görüşüdür. Genelde mürid oniki yıl gurusundan öğrenim görür. Gerçek guru kendi reklamını yapmaz, öğrencileri onu bulur. Çeşitli aşamalarda gurular müridlerine eğitim verirler. Gurular toplumda en saygın yere sahiptirler.

Mezhepler: Hinduların, büyük ve daha altı düzeyde olmak üzere, birçok mezhebi vardır. En belli başlı üç ana mezhep şunlardır:

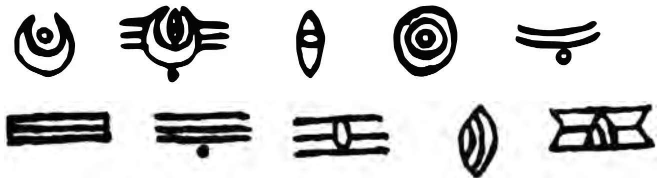
a) Vishnucular
b) Şivacılar
C) Suracılar

Visnucular temelde Gokulacılar ve Ramanucacılar diye ikiye ayrılır. Gokulacılar, Vishnu'nun Krishna formuna (karısı Radhâ ile birlikte) taparlar. Ramanucacılar ise Vishnu'nun Rama formuna (karısı Sitâ ile birlikte) taparlar. Bazıları sadece Radha veya sadece Sitâ'ya taparlar. Vishnucular alınlarına (V) biçiminde ya da aşağıdaki biçimlerde işaretler yaparlar:

Şivacılar da belli başlı alt mezheplere ayrılırlar. Doğrudan Şiva'ya tapanlardan başka, Şiva-linga'ya tapan Lin-

gayatlar, Şiva'nın dişil enerjisine (şakti) tapan Şaktalar ve Şiva'nın oğlu Ganeşa'ya tapan Ganapaticiler sayılabilir. Şivacıların alnında genellikle üç çizgi olur. Diğer tip işaretler aşağıdaki gibidir:

Bu işaretleri koyu inananlar kullanırlar. Sade inançlılar hiçbir işaret kullanmayabilirler. Ganeşa ve Karttikeya, babaları Şiva'nın işaretlerini taşır. İndra, Agni, Çandra Krishna, Rama, Hanuman ve Vishnu'nun işaretlerini taşır. Suracılar Güneş'e taparlar. Brahma'ya inananlar ile tanrı üçlemesine (Brahma, Vishnu, Şiva'nın birliğine) inananlar ise aşağıdaki işaretleri kullanırlar:

Mezhep işaretlerini yaparken kırmızı, sarı, siyah, beyaz renkler ve kurban ateşinden kalan kül kullanılır. Ayrıca inek tersi, zerdeçal, sandal ağacı yağı, kireç, pirinç suyu da kullanılır.

Sadhu: Hindu çilekeşidir. Yogi veya Sanyasi olarak da bilinir. Sınıf ayrımı gözetmezler. Sosyal statü, para, şan, şöhret hiçbir şey de gözleri yoktur. Tüm dertleri Evrensel

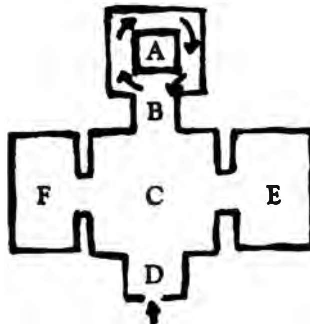
Ruh'a karışmaktır ve bunun için ona uygun yaşamaya çalışırlar. Sadhu kavramının ilk izlerini ilk Şiva imajlarında görürüz. Sadhular saç, sakal birbirine karışmış haldedirler. Mezhebine göre gerekli işaretleri alınlarına (mesela üç paralel çizgi) ve bedenlerine çizerler. Şivacı ve Vishnucu Sadhular vardır. Şivacıların Daşanami (On Adlı Keşişler) mezhebinin Hindistan'da yaygın on kolu vardır. her birinin Nagalar denilen militan kolları vardır. Bunlar Tantrizm ve Şaktizm'i benimsemiş, et yiyen, içki içen, erotik pratikler yapan kişilerdir. Aghori Yogiler, Gorakhnathiler, Lingayatlar bunlara örnektir. Bir de Vishnucu Sadhular vardır. Bunlar Şivacılara göre daha ağırbaşlı ve sakindirler. Alınlarına (V) çizerek dolaşırlar.

Şâlagrâma: Bu bir deniz canlısının fosili olan küçük bir taştır. Brahmanlar bunun, Vishnu'nun doğadaki bir görünüşü olduğunu kabul ederler. Atharvaveda'da "bir Brahman'ın evinde bu taştan yoksa o evin temiz olmadığı" yazar. Bu taş nehirlerden, özellikle Gandaki nehrinden çıkar. Siyah, oval bir taştır. Vishnu inancı ile bağdaştırılır. Bazen de Kozmik Yumurta veya Şiva-linga olarak da görülür. Adı, nehir kenarında yetişen Şâla ağaçlarından gelir. Gandaki civarındaki köylerde (grama) çok bulunur.

Şraddha: "İnanç, iman" demektir. Veda döneminden bugüne kadar süre gelen bir uygulamayı anlatır. Ölmüşlerin arkasından yapılan dinsel törenler, uygulamalardır. Oğul, ölmüş kişinin atalarına kavuşması için kurban sunup tören yapmazsa, ölü atalarına kavuşamayıp bir hayalet

olarak ortalıkta dolaşabilir ki bu hiç hoş olmaz. Onbir gün süren uygulamalar onikinci günde biter. Brahmanlar iyice doyurulur.

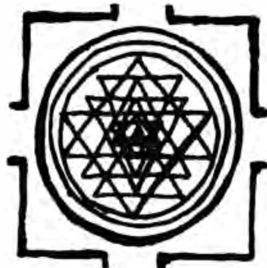
Tapınak: Bir Hindu tapınağının biçimi, Hindistan'ın her yerinde aşağı yukarı aynıdır. (A) odası, Gardha-griha (Rahim evi) denilen ve asıl tanrının idolünün bulunduğu yerdir. (B) koridorundan geçip (A) daki idolün çevresinde dönülür. (A) odası, tapınağın kalbidir. Mandapa denilen (c) odası, sütunlu bir salondur ve inananlar burada tapınmak amacıyla toplanırlar. Sütunlarda küçük tanrı ve tanrıçaların oyularak oluşturulmuş şekilleri vardır. Tanrılara ait olaylar, destanlardan sahneler buralarda şekillendirilmiştir. Bazı tapınakların dışarıdaki sütunları bile böyle süslüdür. (D) odacığı Ardhamandapa'dır ve bir Giriş yeri niteliği taşır. Bazı büyük tapınaklarda, kalabalık kitleleri sığdırmak için, Maha Mandapa (E) ve Kalyana Mandapa (F) odaları inşa edilmiştir.

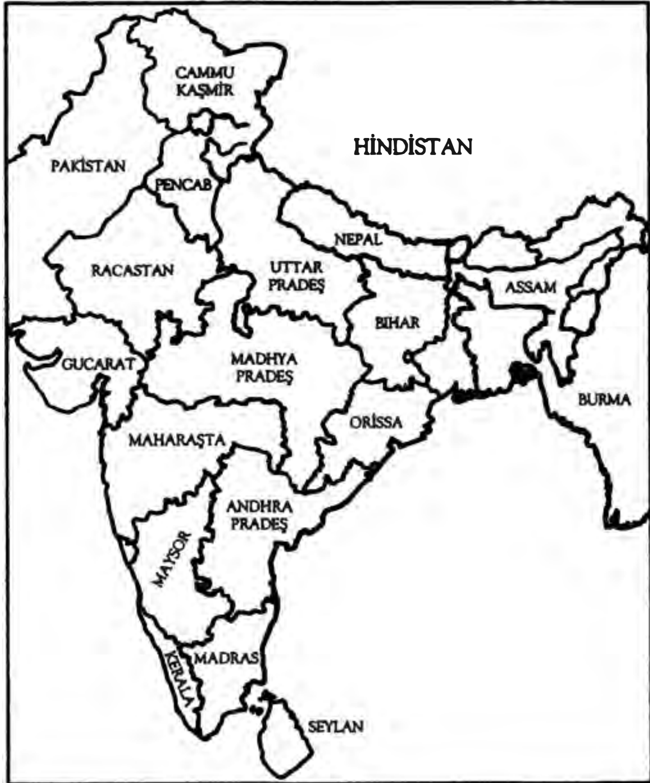
Hindu Tapınağının Planı

Tespih: Himalayalarda yetişen ağaçların meyvelerinden dizilerek yapılan tespihlerin, meyvenin biçimi ve büyüklüğüne göre, çeşitleri vardır. Rudraksha, Bhadraksha, İndraksha ve Sahasraksha olmak üzere dört temel çeşittir. Hindular tarafnıdan en çok kullanılan Rudraksha tipidir. Bu boncukların, tanrı Rudra'nın gözyaşları olduğuna inanılır. Bunlar kolye olarak boyna da takılır ve çeşitli hayır işleri için kullanılır.

Yantra: Yantra, mantranın (dua) görünür biçmidiir. Mantra, Yantra'nın ruhu gibidir. Tanrı da duanın ruhudur. Tanrı ile dua arasındaki fark, bedenle ruh arasındaki fark gibidir. Yantralar herhangi bir materyalle çizilebilirler. Tantracılar insan vücudunun en iyi Yantra olduğunu söylerler. Yantralar geometrik şekillerden oluşurlar. Bazen Yantra ile Mandala birbirine karıştırılır. Yantra bir tanrıya ve inanca aitken Mandala çok sayıda tanrıya ve evrene işaret deer. Çok sayıda Yantra mevcuttur. Bunlardan en ünlüsü Şri Yantra (Şri Çakra) denilen Yantra'dır.

Yoga: Sanskrit yuc (bağlamak) eyleminden türer ve "bağlanış" anlamına gelir. Bireysel ruhun Tanrı ile bağlanışını dile getirir. Şüphesiz sadece fiziksel bir alıştırma değlidir. Saflaşma ve belli bir yaşam çizgisini izlemekdir. Sekiz basamağı vardır: Kalbi temizlemek olan Yana ve

Niyama, öldürme, çalma, yalan söyleme gibi kötülükleri bırakıp, çile ve kendini kontrolle saflaşmayı anlatır. Asana, yoga duruşudur. Pranayama nefes egzersizleridir. Pratyahara dış etkilere karşı koymadır. Son üç basamağa Raca Yoga denir. Bunlar: Dharana, Dhyana, Samadhi'dir. Dharana herhangib ir cisme konsantre olmaktır. Dhyana bu konsantrasyon aracığılıyla düşüncelirn hızla akması ve zihnin pür dikkat hale gelmesidir. Bu meditasyonun sonu Samadhi ile sonuçlanır. Samadhi de iki türlüdür. Birinci Yogi'nin bilinciyle doğaüstü güçlere ulaştığı Samadhi'dir. Görülmeyeni görmeye, duyulmayanı duymaya başlar. İkinci aşamada ise artık tamamen ruhu özgürleşmiş, aşkın hale gelmiştir. Bazı Yoga yapan Sadhuların kalp atışlarını durduracak kadar yavaşlattıkları, toprağın altında günlerce havasız kaldıkları rivayet olunur.

KAYNAKÇA

Banerjee, B.N. Hindu Culture Custom And Ceremony, Agam Kala Prakashan, Delhi, 1979.

Bayır, Y.H., Hindistan Tarihi (3 Cilt), TTK Basımevi (2. baskı), Ankara, 1987

Çağdaş, Kemal, Hint Eski Çağ Kültür Tarihine Giriş, AÜ. DTCF Yay: 234, Ankara, 1974.

Dictionary of Mythology, Fernand Comte, Wordsworth Reference, Edinburgh, 1991.

Garrett, John, A Classical Dictionary of India, Delhi (1871) 1996.

Hobson-Jobson, The Anglo-Indian. Dictionary, Wordsworth Reference, Hertfordshire (1886) 1996.

India, B. Thomas, D. Collins vs., Lonely Planet, Hong Kong (7. Baskı), 1997

India, Mayer A. Balocco P., Lazzarin A., Tiger Boks, England, 1996.

Johnson, Gordon, Hint Dünyası, çev: M. Pekin, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.

Kaya, Korhan, Hint Mitolojisi Sözlüğü, İmge Yayınevi, Ankara, 1997.

Kaya, Korhan, Hintlilerde Tanrı, Kaynak Yay. İstanbul, 1998.

Kahya, Esin, Hint'te Bilim, Nobel, Ankara, 1999.

Kinsley, David, Hindu Goddesses, Motilal Banarsidass, Delhi, 1987.

Klostermaier, Klaus K., A Short Introduction to Hinduism, One World Oxford, England, 1998.

Klostermaier, Klaus K., Hinduism, A Short History, One World, Oxford England, 2000.

Mackenzie, Donald A., Myths and Legends of India, Senate, England, 1998.

O'Flaherty, Wendy Doniger, Hindu Mitolojisi, çev: K. Emiroğlu, İmge Kitabevi, Ankara, 1996.

Ratnakar, Pramesh, Hinduism, Tiger Boks Int., London, 1996.

Rawson, Philip, Tantra, The Indian Cult of Ecstasy, Thames and Hudson, London, 1997.

Renou, Louis, Hinduizm, Cep üniversitesi, İletişim, çev: M: Selen (Paris), İstanbul, 1993.

Roy, Arundhati, Küçük Şeylerin Tanrısı, çev: İ. Özdemir, Can Yayınları İstanbul, 1998.

Shearer, Alistair, The Hindu Vision, Thames and Hudson, London, 1993.

Singh, Dharam Vir, Hinduism, An Introductino, Jaipur, 1991.

Smith, H. Daniel, Chary M.N., Handbook of Hindu Gods, Goddesses and Saints, Sundeep Prakashan, Delhi, 1991.

Thomas, P., Epics Myths and Legends of India, Taraporevala Sons and Company Ltd., Bombay, (basım tarihi bulunamadı).

Williams, Monier M., A Sanskrit-English Dictionary, Motilal Banarsidass, Delhi, 1990.

HİNDUİZM

KORHAN KAYA

HİNDUİZMİ SADECE BİR TAPINÇ VE İNANÇ DİZGESİ OLARAK DEĞİL, GÜNDELİK HAYATTA, KÜLTÜREL YAKINLAŞMALARDA, TECİMSEL İLİŞKİLERDE VE GENEL OLARAK HAYATI İLGİLENDİREN BİR BÜTÜNLÜK İÇİNDE ELE ALAN BU KİTAP, BİR TOPLULUĞUN YAPISAL DİNAMİĞİYLE İLGİLİ TÜM GERÇEKLERİ GÜN IŞIĞINA ÇIKARIYOR. MİT VE SÖYLENCELERİN, EFSANELERİN, TANRILARIN VE BÜTÜN BİR ÖTE-DÜNYA TASARIMININ BİREYSEL VURGULARLA ÇEŞİTLENEN GERÇEĞİ, HİNDUİST YAŞAM PRATİĞİNİN AYRIKSI VE ÖZELLİKLİ YANLARIYLA BİR ARADA SUNULUYOR. HİNDUİZM'İN YAPISI, ANA İZLEĞİ VE DAHA FAZLASI İÇİN VAZGEÇİLMEZ BİR KILAVUZ.

Kültür Kitaplığı: 107; Din-Mitoloji: 8

D

